

حصن المسلم

پناهگاه مسلمان در پرتو اذکار قرآن و سنت

پناهگاه مسلمان در پرتو اذکار قرآن و سنت

سعید بن علی بن وهف القحطانی

پناهگاه مسلمان در پرتو اذکار قرآن و سنت

به قلم بنده‌ی محتاج خداوند

دکتر سعید بن علی بن وَهْف قَحْطَانِی

به نام الله بخشنده‌ی مهربان

مقدمه

همانا حمد و ستایش مخصوص الله است؛ حمد او را می‌گوییم و از او یاری و آمرزش می‌طلبیم و از شر نفس‌های خود و بدی‌های اعمال‌مان به او پناه می‌بریم. هرکه را الله هدایت کند، هیچ‌کس نمی‌تواند او را گمراه سازد؛ و هرکه را گمراه کند، هیچ هدایتگری برای او نخواهد بود. و گواهی می‌دهم که هیچ معبود به حقی جز الله نیست؛ یکتاست و شریکی برای او نیست. و گواهی می‌دهم که محمد بنده و فرستاده‌ی اوست، درود و سلام بسیار الله تا روز قیامت بر او و بر آل و اصحابش و همه‌ی کسانی باد که به نیکی از آنان پیروی کنند؛ اما بعد:

این کتاب، مختصری از کتاب «الذِّكْرُ وَالدُّعَاءُ وَالْعِلَاجُ بِالرُّقَى مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ»¹ می‌باشد. در این مختصر، بخش اذکار را برگزیدم تا حمل آن در سفرها آسان باشد.

در این مختصر تنها به متن ذکر اکتفا کرده‌ام و در تخریج آن، به ذکر یک یا دو منبع موجود در اصل کتاب بسنده نموده‌ام. و هرکس بخواهد نام راوی (صحابی) یا اطلاعات بیشتری در مورد تخریج بداند، باید به اصل کتاب مراجعه نماید. از الله عزوجل با توسل به نام‌های نیکو و صفات والایش می‌خواهم که این اثر را خالصانه برای ذات بزرگوارش قرار دهد و به وسیله‌ی آن، مرا در زندگی و پس از مرگ بهرهمند گرداند؛ و همچنین کسی که آن را می‌خواند یا چاپ می‌کند یا سبب انتشارش می‌شود، بهرهمند نماید؛ بی‌گمان الله سبحانه و تعالی عهده‌دار این مهم و توانای بر آن است. و درود و سلام الله بر پیامبر ما محمد، و بر آل و اصحاب او و کسانی که تا قیامت به نیکی از آنان پیروی کنند.

مؤلف

نگاشته شده در ماه صفر سال ۱۴۰۹ هجری قمری

فضیلت ذکر

الله متعال می‌فرماید:

1 الحمد لله اصل کتاب به چاپ رسیده است و احادیث آن با تخریج کامل و مفصل در چهار جلد تخریج شده است. «حصن المسلم» در جلد اول و دوم آن قرار دارد.

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ (152)،

پس مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و شکر مرا به جای
آورید و از من ناسپاسی نکنید.¹

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ (41)،

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، الله را بسیار یاد کنید²

﴿...وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا
عَظِيمًا﴾،

و مردان و زنانی که الله را بسیار یاد می‌کنند، برای
[همگی] آنان آمرزش و پاداشی بزرگ فراهم نموده است.³

﴿وَإِذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرَّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
وَالْأَصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾ (205)،

و پروردگارت را در دل خویش با تضرع و ترس، بدون
آوای بلند [در] بامدادان و شامگاهان یاد کن و [از یاد الله]
غافل نباش.⁴

و پیامبر ﷺ می‌فرماید: «مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ، وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ
رَبَّهُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ»، «مثال کسی که پروردگارش را یاد

1 سورة البقره: ۱۵۲.

2 [الأحزاب: 41].

3 [الأحزاب: 35].

4 سورة الاعراف: ۲۰۵.

می‌کند و کسی که پروردگارش را یاد نمی‌کند، همانند زنده و مرده است»¹،

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «أَلَا أُنبِئُكُمْ بِخَيْرٍ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَالِكِكُمْ، وَأَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرَقِ، وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تُلْقُوا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟» قَالُوا بَلَى. «ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى»، «آیا شما را از بهترین اعمال‌تان و پاک‌ترین آنها نزد فرمانروای‌تان (پروردگار متعال) و مؤثرترین آنها در بالا بردن درجات‌تان آگاه نسازم که برای شما از انفاق طلا و نقره و از روبرو شدن با دشمن‌تان که گردن آنها را بزنید و آنها گردن شما را بزنند، بهتر است؟» گفتند: آری. فرمود: «ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى» یعنی: «ذکر الله متعال»²،

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ، ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ، ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شَبْرًا، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً»، «الله متعال می‌فرماید: من نزد گمانی

1 صحیح بخاری همراه با فتح الباری (۱۱ / ۲۰۸) حدیث شماره‌ی (۶۴۰۷)، صحیح مسلم (۱ / ۵۳۹) حدیث شماره‌ی (۷۷۹)، با این لفظ: «مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِي يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ، وَالْبَيْتِ الَّذِي لَا يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ»: «مثال خانه‌ای که در آن یاد الله می‌شود و خانه‌ای که در آن یاد الله نمی‌شود، مانند زنده و مرده است».

2 به روایت ترمذی (459/5) حدیث شماره‌ی (3377)، ابن ماجه (124/2) حدیث شماره‌ی (3790). نگا: صحیح ابن ماجه (316/2) و صحیح الترمذی (139/3).

هستم که بندهام نسبت به من دارد؛ و هرگاه مرا یاد کند، با او هستم. پس اگر مرا در دل خود یاد کند، او را نزد خود یاد می‌کنم؛ و اگر مرا در جمعی یاد کند، او را در جمعی بهتر از آنان یاد خواهم کرد. و اگر به اندازه‌ی یک وجب به من نزدیک شود، به اندازه‌ی یک ذراع به او نزدیک می‌شوم؛ و اگر به اندازه‌ی یک ذراع به من نزدیک شود، به اندازه‌ی یک باع (دو دست باز) به او نزدیک می‌شوم؛ و اگر قدم‌زنان به سوی من بیاید، با شتاب به سوی او می‌آیم»¹،

از عبدالله بن بُسر رضی الله عنه روایت است که مردی گفت: یا رسول الله، انجام همه‌ی شرایع اسلام بر من دشوار شده است، پس از چیزی به من خبر بده که به آن تمسک جویم. فرمود: «لَا يَزَالُ لِسَائِكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ»، «همواره زبانت به یاد الله تر باشد»²،

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لَا أَقُولُ: (الْم) حَرْفٌ، وَلَكِنْ: أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلَا مٌ حَرْفٌ، وَمِمْ حَرْفٌ». «هرکس حرفی از کتاب الله را بخواند، به سبب آن یک نیکی برای او خواهد بود؛ و هر نیکی با ده برابر آن پاداش داده می‌شود؛ نمی‌گویم: «الم» یک

1 بخاری (171/8) حدیث شماره‌ی (7405)، مسلم (2061/4) حدیث شماره‌ی (2675)؛ و لفظ از بخاری است.

2 ترمذی (458/5) حدیث شماره‌ی (3375)، ابن ماجه (1246/2) حدیث شماره‌ی (3793)؛ آلبانی در صحیح ترمذی (139/3) و صحیح ابن ماجه (317/2) آن را صحیح دانسته است.

حرف است، بلکه: الف یک حرف، لام یک حرف و میم یک حرف است»¹.

و از عقیبة بن عامر رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله ﷺ بیرون آمدند و ما در صفه بودیم که فرمودند: «أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ، أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ، فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِنْثِمٍ وَلَا قَطِيعَةٍ رَحِمٍ؟» «کدامیک از شما دوست دارد هر صبح به بطحان یا عقیق برود و با دو ماده شتر باردار بازگردد بی آنکه مرتکب گناه یا قطع صله رحم شده باشد؟» پس گفتیم: ای رسول خدا، آن را دوست داریم. فرمودند: «أَفَلَا يَغْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيَعْلَمُ، أَوْ يَقْرَأُ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ، وَثَلَاثَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثٍ، وَأَرْبَعٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَرْبَعٍ، وَمِنْ أَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْإِبِلِ». «آیا یکی از شما به مسجد نمی رود تا دو آیه از کتاب الله عزوجل را یاد بگیرد، یا بخواند و این برای او بهتر از دو ماده شتر است؛ و سه [آیه] بهتر از سه [ماده شتر] است و چهار [آیه] بهتر از چهار [شتر] و [هر تعداد آیه] بهتر از تعداد آن از شتران است»².

و رسول الله ﷺ می فرماید: «مَنْ قَعَدَ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ فِيهِ، كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ تِرَةٌ، وَمَنْ اضْطَجَعَ مَضْجَعًا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ فِيهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ تِرَةٌ». «هرکس در جایی بنشیند که در آن ذکر و یاد الله را نکند، حسرت و کمبودی از جانب خداوند متوجه او

¹ ترمذی (75/5) حدیث شماره‌ی (2910)؛ و آل‌بانی در صحیح الترمذی (9/3) و صحیح الجامع الصغیر (340/5) آن را صحیح دانسته است.

² مسلم (553/1) حدیث شماره‌ی (803).

خواهد بود. و هرکس در جایی بخوابد که در آن ذکر و یاد الله را نداشته باشد، (برای این غفلت هم) حسرت و کمبودی از جانب خداوند متوجه او خواهد بود»¹.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ فِيهِ، وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ تِرَةٌ، فَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُمْ، وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُمْ». «هیچ گروهی در مجلسی نمی‌نشینند که در آن ذکر و یاد الله نکنند و بر پیامبرشان درود نفرستند، مگر اینکه حسرت و افسوسی متوجه آنها خواهد بود؛ پس اگر خداوند بخواهد آنها را عذاب می‌کند و چون بخواهد آنان را می‌بخشد»².

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَا مِنْ قَوْمٍ يَقُومُونَ مِنْ مَجْلِسٍ لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ فِيهِ إِلَّا قَامُوا عَنْ مِثْلِ جِيفَةِ حِمَارٍ، وَكَانَ لَهُمْ حَسْرَةٌ». «هیچ گروهی نیست که از مجلسی برخیزند که در آن الله متعال را یاد نکرده‌اند، مگر اینکه گویا از کنار لاشه‌ی الاغی مُرده برخاسته‌اند و [آن مجلس] برای آنان مایه‌ی حسرت خواهد بود»³.

1 ابو داود (264/4) حدیث شماره‌ی (4856) و دیگران؛ نگا: صحیح الجامع (342/5).

2 ترمذی (461/5) حدیث شماره‌ی (3380)؛ نگا: صحیح الترمذی (3/140).

3 ابو داود (264/4) حدیث شماره‌ی (4855)، احمد (389/2) حدیث شماره‌ی (10680)؛ نگا: صحیح الجامع (176/5).

۱ - اذکار هنگام بیدار شدن از خواب

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا، وَإِلَيْهِ النُّشُورُ». "«حمد و ستایش مخصوص الله است که ما را پس از میراندن، زنده گرداند و برانگیخته شدن پس از مرگ و زنده شدن دوباره به سوی اوست»¹."

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، رَبِّ اغْفِرْ لِي». «هیچ معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و هیچ شریکی ندارد؛ فرمانروایی برای اوست و حمد و ستایش برای اوست؛ و او بر هر کاری تواناست. الله پاک و منزّه است و ستایش از آن اوست و هیچ معبود بر حق جز الله نیست؛ و الله بزرگ است و هیچ توان و قدرتی جز با [یاری جستن از] الله بلندمرتبه‌ی بزرگ وجود ندارد. پروردگارا، مرا بیامرز»².

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي، وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي، وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ». «حمد و ستایش مخصوص الله است؛ کسی که در جسم

1 صحیح بخاری به همراه فتح الباری (113/11) حدیث شماره‌ی (6314)، صحیح مسلم (4/2083) حدیث شماره‌ی (2711).

2 «هرکس این ذکر را بخواند آمرزیده می‌شود و اگر دعا کند مستجاب می‌شود؛ و اگر [از خواب] برخیزد و وضو بگیرد و سپس نماز بخواند، نمازش پذیرفته می‌شود». صحیح بخاری به همراه فتح الباری (39/3) حدیث شماره‌ی (1154) و دیگران؛ لفظ از ابن ماجه است. نگا: صحیح ابن ماجه (2/335).

من عافیت بخشید و روحم را به من بازگرداند و به من اجازه داد که او را یاد کنم»¹.

(إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي
الْأَلْبَابِ 190 الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ
فِي خَلْقِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطُلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا
عَذَابَ النَّارِ 191 رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تَدْخُلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ
مِن أَنْصَارٍ 192 رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَنِ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ
فَأَمَّا رَبَّنَا فَأَغْوَىٰ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفَّرَ عَنَّْا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ 193
رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسْلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ
الْمِيعَادَ 194 فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلٌ مِّنْكُمْ مِّنْ
ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ فَأَلْزَمَ الْكُفْرَ الْكَفْرَ وَأَخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَأَوْدُوا فِي سَبِيلِي وَقُتِلُوا وَقُتِلُوا لَأَكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ
الْثَوَابِ 195 لَا يَغْرُتْكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ 196 مَتَّعَ قَلِيلٌ ثُمَّ
مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ 197 لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزِّلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ
لِّلْأَبْرَارِ 198 وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا
أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خُشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ
أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ 199 يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ 200)

¹ ترمذی (473/5) حدیث شماره‌ی (3401)؛ نگا: صحیح الترمذی (144/3).

به راستی در آفرینش آسمان‌ها و زمین و آمد و شد شب و روز، نشانه‌های [آشکاری] برای خردمندان است.

[همان] کسانی که الله را [در همه احوال] ایستاده و نشسته و بر پهلو آرمیده یاد می‌کنند و در آفرینش آسمان‌ها و زمین می‌اندیشند [و می‌گویند]: «پروردگارا، اینها را بیهوده نیافریده‌ای؛ منزّهی تو؛ پس ما را از عذاب آتش [دوزخ] نگاه دار.

پروردگارا، کسی را که تو به آتش [دوزخ] درآوری، یقیناً خوار و رسوایش کرده‌ای و ستمکاران [هیچ] یآوری ندارند.

پروردگارا، ما [ندای] دعوتگری [= پیامبرت محمد ﷺ] را شنیدیم که به ایمان فرامی‌خواند که: «به پروردگار خود ایمان آورید»؛ پس ما ایمان آوردیم. پروردگارا، پس گناهانمان را ببخش و بدی‌هایمان را بپوشان و ما را در زمره نیکان بمیران.

پروردگارا، آنچه را که به وسیله رسولانت به ما وعده داده‌ای به ما عطا کن و در روز قیامت رسوایمان مگردان. بی‌تردید، تو خلاف وعده نمی‌کنی».

پس پروردگارشان دعای آنان را اجابت کرد [و فرمود]: «من [پاداش] عمل هیچ صاحب‌عملی از شما را - چه مرد و چه زن - که ممنوع یکدیگرید تباه نمی‌کنم؛ پس کسانی که [از وطن خود] هجرت کرده‌اند و [یا] از خانه‌های خود رانده

شده‌اند و در راه من آزار دیده‌اند و جنگیده‌اند و کشته شده‌اند، قطعاً بدی‌هایشان را از آنان می‌زدایم و [به عنوان] پاداشی از جانب الله، آنان را در باغ‌هایی درمی‌آورم که از زیر [درختان] آن جویبارها جاری است؛ و الله است که پاداش نیکو نزد اوست.

[ای پیامبر،] رفت و آمدِ کافران [برای تجارت] در شهرها [و مال و مقام آنان] تو را نفریبد.

[این] بهره‌مندی ناچیزی است؛ سپس جایگاهشان دوزخ است و چه بد جایگاهی است!

اما کسانی که از پروردگارشان پروا کرده‌اند، [در بهشت] باغ‌هایی دارند که از زیر [درختان] آن جویبارها جاری است [و] جاودانه در آن می‌مانند. [این] محلّ پذیرایی از جانب الله [برای آنان مهیا شده] است و آنچه نزد الله است، برای نیکوکاران بهتر است.

و کسانی از اهل کتاب هستند که به الله و آنچه بر شما نازل شده و آنچه بر خودشان نازل شده ایمان دارند؛ در برابر الله فروتن هستند و آیات الله را به بهای ناچیزی نمی‌فروشند. اینانند که پاداششان نزد پروردگارشان [محفوظ] است. به راستی که الله در حسابرسی سریع است.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، [بر تکالیف دینی و رنج‌های دنیوی] شکیبایی ورزید و [در برابر دشمنان] پایدار باشید و

مرزها[ی سرزمین اسلامی] را نگهبانی کنید و پرهیزگاری
پیشه کنید؛ باشد که رستگار شوید. (200)

[آل عمران: ۱۹۰-۲۰۰]^۱.

۲. دعای پوشیدن لباس

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا (التَّوْبَ) وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي
وَلَا قُوَّةَ...». «حمد و ستایش برای الله متعال است که این لباس
را بر من پوشاند و بی آنکه توان و نیرویی از جانب من باشد،
روزی ام گرداند»^۲.

۳. دعای پوشیدن لباس جدید

«اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ،
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ». «بارالها، حمد و ستایش
برای توست، تو آن را بر من پوشاندی؛ از تو خیر و خوبی
آن و آن خیر و خوبی را خواهانم که برای آن ساخته شده است
(اینکه در طاعت و فرمانبرداری تو استفاده شود) و به تو پناه

۱ بخاری به همراه فتح الباری (337/8) حدیث شماره‌ی (4569)، مسلم (530/1) حدیث شماره‌ی (256).

۲ به روایت اهل سنن جز نسائی: ابوداود حدیث شماره‌ی (4023)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3458)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3285)؛ و آلبانی آن را در إرواء الغلیل (7/47) حسن دانسته است.

می‌آورم از شر آن و آن شری که برای آن ساخته شده است
(از اینکه در معصیت و نافرمانی تو استفاده شود)¹.

۴. دعا برای کسی که لباس جدید پوشیده است

«تُبْلِي وَيُخْلِفُ اللَّهُ تَعَالَى». «آن را کهنه کنی و خداوند بهتر از
آن را جایگزین کند»².
«الْبَسَ جَدِيدًا، وَعِشْ حَمِيدًا، وَمُتْ شَهِيدًا». «لباس جدید بپوشی و
زندگی خوبی داشته باشی و شهید بمیری»³.

۵. دعای هنگام درآوردن لباس

«بِسْمِ اللَّهِ». «به نام الله»⁴.

1 ابوداود حدیث شماره‌ی (4020)، ترمذی حدیث شماره‌ی (1767)، بغوی (40/12)؛ نگا: مختصر شمائل الترمذی، آلبانی، ص 47.

2 به روایت ابوداود (41/4) حدیث شماره‌ی (4020)؛ نگا: صحیح ابی داود (760/2).

3 ابن ماجه (1178/2) حدیث شماره‌ی (3558)، بغوی (12/41)؛ نگا: صحیح ابن ماجه (2/275).

4 ترمذی (505/2) حدیث شماره‌ی (606) و دیگران؛ نگا: إرواء الغلیل حدیث شماره‌ی (50) و صحیح الجامع (203/3).

۶. دعای هنگام وارد شدن به بیت الخلاء (دستشویی یا

توالت یا مستراح)

«[بِسْمِ اللَّهِ] اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ». «[به نام الله]،
بار الها، به تو پناه می آورم از هر پلیدی و ناپاکی یا شیاطین نر
و ماده»¹.

۷- دعای خارج شدن از بیت الخلاء

«غُفْرَانُكَ». «پروردگارا، آمرزشت را می خواهم»².

۸- ذکر پیش از وضو

«بِسْمِ اللَّهِ». «به نام الله»³.

1 به روایت بخاری (1/ 45) به شماره (142)، و مسلم (1/ 283) به شماره (375)، و «بِسْمِ اللَّهِ» در اول آن را سعید بن منصور روایت کرده است. نگا: فتح الباری (1/ 244).

2 به روایت اصحاب سنن جز نسائی که آن را در «عمل اليوم والليلة» حدیث شماره ی (79) روایت کرده است؛ و ابو داود حدیث شماره ی (30)، ترمذی حدیث شماره ی (7)، ابن ماجه حدیث شماره ی (300)؛ و آلبانی در «صحیح سنن أبي داود» (1/ 19).

3 ابوداود حدیث شماره ی (101)، ابن ماجه حدیث شماره ی (397)، احمد حدیث شماره ی (9418)؛ و نگا: إرواء الغلیل (1/ 122).

۹- ذکر بعد از اتمام وضو

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ..». "گواهی می‌دهم که معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ و گواهی می‌دهم که محمد بنده و فرستاده‌ی اوست.."¹

«اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ». «بارالها، مرا از کسانی قرار بده که بسیار توبه می‌کنند و مرا از پاکیزگان قرار بده»².

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ». «بارالها تو پاک و منزهی و حمد و ستایش تو را می‌گویم، گواهی می‌دهم که معبود بر حق جز تو نیست، از تو آمرزش می‌خواهم و به سوی تو بازگشته و توبه می‌کنم»³.

۱۰. ذکر هنگام خارج شدن از منزل

«بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». «به نام الله، بر الله توکل نمودم و هیچ توان و نیرویی جز به یاری الله نیست»⁴.

1 مسلم (209/1) حدیث شماره‌ی (234).

2 ترمذی (78/1) حدیث شماره‌ی (55)؛ و نگا: صحیح الترمذی (18/1).

3 نسائی در «عمل الیوم واللیلة» (ص 173)؛ و نگا: إرواء الغلیل (135/1) و (94/3).

4 ابوداود (325/4) حدیث شماره‌ی (5095)، ترمذی (490/5) حدیث شماره‌ی (3426)؛ و نگا: صحیح الترمذی (151/3).

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ، أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ، أَوْ أُزَلَ، أَوْ أَظْلِمَ، أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ، أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ». «بارالها، به تو پناه می‌آورم از اینکه گمراه شوم یا مرا گمراه کنند؛ و از اینکه خطا کنم یا مرا دچار خطا و لغزش نمایند؛ و از اینکه ستم کنم یا به من ستم شود؛ یا از اینکه کار جاهلانه‌ای انجام دهم یا کار جاهلانه‌ای در حق من انجام گردد»¹.

۱۱. ذکر هنگام وارد شدن به منزل

«بِسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا، وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا، وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا، ثُمَّ لِيُسَلِّمْ عَلَيَّ أَهْلِي». «به نام الله وارد شدیم و به نام الله خارج شدیم و بر الله پروردگارمان توکل نمودیم؛ سپس بر خانواده‌اش سلام می‌کند»².

۱۲ - دعای رفتن به مسجد

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي لِسَانِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَمِنْ فَوْقِي نُورًا، وَمِنْ تَحْتِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي

1 اهل سنن: ابوداود حدیث شماره‌ی (5094)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3427)، نسائی حدیث شماره‌ی (5501)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3884)؛ و نگا: صحیح الترمذی (152/3) و صحیح ابن ماجه (336/2).
 2 به روایت ابو داود (325/4) حدیث شماره‌ی (5096)؛ و علامه ابن باز در «تحفة الأخیار» (ص28)، سند آن را حسن دانسته است؛ و در صحیح مسلم حدیث شماره‌ی (2018) آمده است: «هرگاه مرد وارد خانه‌اش شود و الله را هنگام وارد شدن و هنگام غذا خوردن یاد کند، شیطان (به همراهانش) می‌گوید: امشب در اینجا نه برای شما جای خواب است و نه غذا».

نُورًا، وَعَنْ شِمَالِي نُورًا، وَمِنْ أَمَامِي نُورًا، وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا، وَأَعْظِمْ لِي نُورًا، وَعَظِّمْ لِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا، وَاجْعَلْنِي نُورًا، اللَّهُمَّ أَعْظِنِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي عَصَبِي نُورًا، وَفِي لَحْمِي نُورًا، وَفِي دَمِي نُورًا، وَفِي شَعْرِي نُورًا، وَفِي بَشْرِي نُورًا».

«بارالها، در قلبم نور و در زبانم نور و در گوش‌هایم نور و در چشمانم نور و در بالای من نور و در زیر من نور و در سمت راست من نور و در سمت چپ من نور و در جلوی من نور و در پشت سرم نور و در نفس من نور قرار بده؛ و نور مرا بزرگ بگردان و بر آن بیفزای؛ و برای من نوری قرار بده و مرا نوری بگردان؛ بارالها، به من نوری عطا کن و در رگ‌هایم نور قرار بده و در گوشت من نوری و در خون من نوری و در موی من نوری و در پوست من نوری قرار بده»¹.

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي نُورًا فِي قَبْرِي... وَنُورًا فِي عِظَامِي» «وَزِدْنِي نُورًا، وَزِدْنِي نُورًا، وَزِدْنِي نُورًا» «وَهَبْ لِي نُورًا عَلَى نُورٍ».

«بارالها، برای من نوری در قبرم ... و نوری در استخوان‌هایم

¹ تمام این الفاظ را ببینید در: بخاری (116/11) حدیث شماره‌ی (3166)، مسلم (526/1) حدیث شماره‌ی (529) و (530) و (763).

قرار بده»¹ «و بر نور من بیفزای و بر نور من بیفزای و بر نور من بیفزای»² «و به من نوری بر فراز نور ببخش»³.

۱۳. دعای ورود به مسجد

(با پای راست وارد مسجد می‌شود)⁴ و می‌گوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»
«پناه می‌برم به الله بزرگ و به چهره بزرگوارش و قدرت و پادشاهی قدیمش از شیطان رانده شده»⁵

1 ترمذی (483/5) حدیث شماره‌ی (3419).

2 به روایت بخاری در «ادب المفرد» حدیث شماره‌ی (695) (ص 258)؛ و آلبانی اسناد آن را در «صحیح الأدب المفرد» حدیث شماره‌ی (536) صحیح دانسته است.

3 ابن حجر در فتح الباری ذکر نموده و آن را به ابن ابی عاصم در کتاب «الدعاء» نسبت داده است؛ نگا: فتح الباری (11/118) و می‌گوید: با توجه به اختلاف روایات، جمعاً بیست و پنج خصلت می‌شود.

4 دلیل آن، سخن انس بن مالک رضی الله عنه است که می‌گوید: «سنت این است که با پای راست وارد مسجد شوید و چون از آن خارج می‌شوید، با پای چپ باشد». به روایت حاکم (1/218) و آن را بنا بر شرط مسلم صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است. و بیهقی (2/442) آن را روایت نموده و آلبانی در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (5/624) حدیث شماره‌ی (2478) حسن دانسته است.

5 ابوداود حدیث شماره‌ی (466)؛ و نگا: صحیح الجامع حدیث شماره‌ی (4591).

«بِسْمِ اللَّهِ، وَالصَّلَاةُ» «وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ» «به نام الله، و درود»¹ «و سلام بر رسول الله»²
 «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ». «بارالها درهای رحمتت را برای من بگشای»³.

۱۴. دعای خارج شدن از مسجد

(با پای چپ خارج می شود)⁴ و می گوید: «بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، «به نام خدا و درود و سلام بر رسول الله،
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ، بارالها از تو فضل تو را خواهانم،

1 به روایت ابن سنی به شماره (۸۸) و آلبانی آن را در «الثمر المستطاب» (ص ۶۰۷) حسن دانسته است.

2 ابوداود (126/1) حدیث شماره ی (465)؛ و نگا: صحیح الجامع (528/1).

3 مسلم (494/1) حدیث شماره ی (713). و در سنن ابن ماجه از طریق فاطمه رضی الله عنها وارد شده که: «بارالها گناهانم را ببخش و درهای رحمتت را برای من بگشای». و آلبانی آن را به دلیل شواهدی که دارد، صحیح دانسته است. نگا: صحیح ابن ماجه (128/1) حدیث شماره ی (129).

4 حاکم (218/1)، و بیهقی (442/2)، و شیخ آلبانی در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (624/5) به شماره (2478) آن را حسن دانسته است، و تخریج آن پیش تر گذشت.

اللَّهُمَّ اغْصِنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ». «خداوند، مرا از شیطان
رانده شده محفوظ بدار»¹.

15. انکار اذان

(شنونده) کلماتی همچون کلمات موزن می‌گوید مگر در
«حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ وَحَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ» که می‌گوید: «لَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». «لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» یعنی: (قدرت و
توانی نیست مگر با [یارِ] الله)².

می‌گوید: «وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ
دِينًا» «و من گواهی می‌دهم که معبود بر حقى جز الله نیست،
یکتاست و شریکی ندارد و محمد بنده و فرستاده‌ی اوست؛
راضی شدم که الله پروردگار من و محمد پیامبر من و اسلام
دین من باشد»³.

این ذکر را پس از تشهد موزن می‌گوید⁴.

1 تخریج روایت‌های حدیث قبل را در دعای وارد شدن به مسجد به شماره‌ی
(20) ببینید؛ و این بخش «اللَّهُمَّ اغْصِنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» روایت ابن
ماجه است؛ نگا: صحیح ابن ماجه (129/1).

2 بخاری (152/1) حدیث شماره‌ی (611) و (613)، مسلم (288/1)
حدیث شماره‌ی (383).

3 مسلم (290/1) حدیث شماره‌ی (386).

4 ابن خزیمه (۲۲۰/۱).

(پس از پاسخ دادن به مؤذن، بر پیامبر صلی الله علیه وسلم درود می‌فرستد)¹.

می‌گوید: «اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ النَّامَةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ، [إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ]». «بارالها، ای پروردگار این دعای کامل و نمازی که اقامه می‌شود، به محمد وسیله و فضیلت عطا بفرما و او را به مقام محمودی برسان که به او وعده دادی؛ [بهراستی که تو خلف وعده نمی‌کنی]»².

(در فاصله‌ی میان اذان و اقامه برای خودش دعا می‌کند که دعا در این هنگام رد نمی‌شود)³.

۱۶ - دعای استفتاح (آغاز نماز)

«اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ، بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ». «بارالها، من و گناهانم را چنان از هم دور بگردان که مشرق و مغرب را از یکدیگر دور نمودی؛ بارالها، مرا از گناهانم چنان پاک

¹ مسلم (288/1) حدیث شماره‌ی (384).

² بخاری (152/1) حدیث شماره‌ی (614)؛ و میان دو گروه در روایت بییهقی (410/1) می‌باشد؛ و علامه عبدالعزیز بن باز رحمه الله در «تحفة الأخیار» (ص 38) اسناد آن را حسن دانسته است.

³ ترمذی حدیث شماره‌ی (3594) و (3595)، ابوداود حدیث شماره‌ی (525)، احمد حدیث شماره‌ی (12200)؛ و نگا: إرواء الغلیل (262/1).

بگردان که لباس سفید از چرک و پلیدی پاک می‌شود؛ بار الها،
مرا با برف و آب و تگرگ از گناهانم بشوی»¹.

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ». «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ». (تنزیه و ستایش تو را می‌گویم. نامت خجسته است و کبریا و عظمت تو والا است و معبودی به حق جز تو نیست)².

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي، وَنُسُكِي، وَمَحْيَايَ، وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفُ رُبِّي دُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ». «رویم را موحدانه به سوی کسی نمودم که آسمان‌ها و زمین را خلق نموده است و من از مشرکان نیستم؛ بهراستی که نماز و مناسک و زندگی و مرگ من برای الله پروردگار

1 بخاری (181/1) حدیث شماره‌ی (744)، مسلم (419/1) حدیث شماره‌ی (598).

2 مسلم حدیث شماره‌ی (399)، اصحاب سنن چهارگانه: ابوداود حدیث شماره‌ی (775)، ترمذی حدیث شماره‌ی (243)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (806)، نسائی حدیث شماره‌ی (899)؛ و نکا: صحیح الترمذی (77/1)، صحیح ابن ماجه (135/1).

جهانیان است؛ همو که شریکی ندارد؛ و به این، امر شدم و من از مسلمانان هستم. بارالها، تو پادشاه و فرمانروایی، معبود بر حقی جز تو نیست، تو پروردگار منی و من بنده‌ی توام، بر نفس خود ظلم نمودم و به گناه خود اعتراف دارم، پس همه‌ی گناهانم را ببخش که کسی جز تو گناهان را نمی‌بخشد. و مرا به سوی بهترین اخلاق هدایت فرما که کسی جز تو به بهترین اخلاق هدایت نمی‌کند؛ و مرا از اخلاق بد دور بگردان که اخلاق بد را کسی جز تو از من دور نمی‌گرداند؛ گوش به فرمان و در خدمتم؛ همه‌ی خیر و خوبی‌ها به دست توست و شر و بدی به سوی تو راه ندارد، توفیق من به دست توست و پناه من تویی، مبارک و برتر و متعالی هستی، از تو طلب آمرزش دارم و به سوی تو بازگشته و توبه می‌کنم»¹.

«اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ». «بارالها، ای پروردگار جبرائیل و میکائیل و اسرافیل، آفریننده‌ی آسمان‌ها و زمین، عالم و آگاه به نهان و آشکار، تو میان بندگان در آنچه اختلاف کرده‌اند، داوری می‌کنی؛ در آنچه اختلاف کرده‌اند، به اذن خود مرا به

¹ به روایت مسلم (534/1) حدیث شماره‌ی (771).

حق هدایت فرما، بهر استی تو هر کس را که بخواهی به راه راست هدایت می‌کنی»¹.

«اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا» «اللَّهُ بسیار بزرگ است، اللَّهُ بسیار بزرگ است، اللَّهُ بسیار بزرگ است و ستایش زیاد برای الله است و حمد و ستایش بسیار برای الله است و حمد و ستایش بسیار برای الله است؛ و من صبح و شام او را تسبیح می‌گویم و از هر عیب و نقصی پاک و منزّه می‌دانم»

سه بار «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ: مِنْ نَفْخِهِ، وَنَفْثِهِ، وَهَمْزِهِ».
«پناه می‌برم به الله از شیطان: از کبر او، و شعر او، و وسوسه‌ی او»².

«اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، [وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ] [وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ

1 به روایت مسلم (534/1) حدیث شماره‌ی (770).

2 به روایت ابوداود (203/1) حدیث شماره‌ی (764)، ابن ماجه (265/1) حدیث شماره‌ی (807)، احمد (85/4) حدیث شماره‌ی (16739)؛ و شعبه‌ی ارناؤوط در تحقیق خود بر مسند امام احمد می‌گوید: سند روایت «حسن لغیره» است. و عبدالقادر ارناؤوط در تخریج روایات «الکلم الطیب» اثر ابن تیمیه به شماره‌ی (78) می‌گوید: «بنا بر شواهد آن، حدیثی صحیح است». و آلبانی آن را در «صحیح الکلم الطیب» حدیث شماره‌ی (62) ذکر می‌کند؛ و مسلم از ابن عمر رضی الله عنهما مانند آن را روایت نموده که همین داستان در آن آمده است (420/1) حدیث شماره‌ی (601).

وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ] [وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ] [وَلَكَ الْحَمْدُ] [أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَقَوْلُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ الْحَقُّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمَحَمَّدٌ ﷺ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ] [اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ. فَاعْفُزْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ] [وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي] [أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ] [أَنْتَ إِلَهِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ] [وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ]». «بارالها، حمد و ستایش برای توست¹، تو نور آسمان‌ها و زمین و کسانی هستی که در آنها هستند؛ و حمد و ستایش برای توست، تو که برپادارنده‌ی آسمان‌ها و زمین و کسانی هستی که در آنها هستند؛ و حمد و ستایش برای توست، تو پروردگار آسمان‌ها و زمین و کسانی هستی که در آنها هستند؛ و حمد و ستایش برای توست که پادشاهی و فرمانروایی آسمان‌ها و زمین و کسانی که در آنها هستند از آن توست؛ و حمد و ستایش برای توست که فرمانروای آسمان‌ها و زمین هستی؛ و حمد و ستایش برای توست، تو حق و وعده‌ی تو حق و سخن تو حق و دیدار تو حق و بهشت، حق و دوزخ، حق و پیامبران، حق و محمد صلی الله علیه وسلم، حق و قیامت، حق است. بارالها تسلیم تو شدم و بر تو توکل نمودم و به تو ایمان آوردم و به سوی تو بازگشتم و به یاری تو با دشمنان خصومت نمودم و داوری و قضاوت را به تو

1 چون رسول خدا صلی الله علیه وسلم شب برای نماز تهجد برمی‌خواست، این ذکر را می‌خواند.

سپردم، پس گناهانی را که پیش‌تر انجام دادم و بعداً مرتکب می‌شوم و آنچه پنهان نموده و آشکار نمودم و آنچه تو از من به آنها داناتری، (همه را) برای من بیامرز و ببخش؛ تقدیم و تاخیر به دست توست (این تویی که هر که را بخواهی به سمت بهشت و کارهای نیک، پیش برده و از آن عقب می‌اندازی) معبود بر حق جز تو نیست، تو معبود من هستی و معبود بر حق جز تو نیست و هیچ بازدارنده‌ای (از گناه) و هیچ نیرویی (برای اطاعت) جز به خواست و توفیق تو وجود ندارد»¹.

۱۷. دعای رکوع

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ». «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» (پاک است پروردگار بزرگ من).

سه بار².

¹ بخاری به همراه فتح الباری (3/3) و (116/11) و (371/13) حدیث شماره‌ی (423) و (465) و (1120) و (6317) و (7385) و (7442) و (7499)؛ و مسلم مانند آن را به صورت مختصر روایت کرده است (532/1) به شماره‌ی (769).

² به روایت اهل سنن و احمد: ابوداود حدیث شماره‌ی (870)، ترمذی حدیث شماره‌ی (262)، نسائی حدیث شماره‌ی (1007)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (897)، احمد حدیث شماره‌ی (3514)؛ و نگا: صحیح الترمذی (83/1).

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي». «بارالها، ای پروردگار ما، تو پاک و منزهی و حمد و ستایش تو را می‌گویم، بارالها مرا بیامرزش و ببخش»¹.

«سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ». «پروردگار فرشتگان و جبرئیل، پاک و منزّه و مقدس است»².

«اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ أَمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي، وَعَظْمِي، وَعَصَبِي، [وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمِي]». «بارالها، برای تو رکوع نمودم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو شدم، گوش و چشم و مغز و استخوان و پی و رگم [و همه‌ی وجودم که پایم حمل می‌کند]، برای تو خاشع و فروتن است»³.

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ، وَالْمَلَكُوتِ، وَالْكِبَرِيَاءِ، وَالْعَظَمَةِ». «پاک و منزّه است کسی که غلبه و چیرگی و تصرف و فرمانروایی و بزرگی و عظمت بی‌پایان از آن اوست»⁴.

1 بخاری (1/ 99) حدیث شماره‌ی (794)، مسلم (1/ 350) حدیث شماره‌ی (484).

2 مسلم (1/ 353) حدیث شماره‌ی (487)، ابوداود (1/ 230) حدیث شماره‌ی (872).

3 مسلم (1/ 534) حدیث شماره‌ی (771)؛ و سنن اربعه جز ابن ماجه: ابوداود حدیث شماره‌ی (760) و (761)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3421)، نسائی حدیث شماره‌ی (1049)؛ و ما بین دو گروه لفظ ابن خزیمه حدیث شماره‌ی (607) و ابن حبان حدیث شماره‌ی (1901) می‌باشد.

4 ابوداود (230/1) حدیث شماره‌ی (873)، نسائی حدیث شماره‌ی (1131)، احمد حدیث شماره‌ی (23980) و اسناد آن حسن است.

۱۸. دعای بلند شدن از رکوع

«سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ». «الله شنید سخن کسی که او را حمد و ستایش نمود»¹.

«رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ». «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ» (پروردگار ما، حمد و ستایش برای توست، حمد و ستایشی بسیار و پاک و مبارک)².

«مِلءَ السَّمَوَاتِ وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ. أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكَلُّنَا لَكَ عَبْدٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ». «به پُری آسمان ها و به پُری زمین و آنچه میان آنهاست؛ و به پُری هر چه تو بخواهی بعد از آن؛ تو اهل ستایش و بزرگی هستی؛ حمد و ستایشی سزاوارتر از آنچه بنده می گوید - و همه ی ما بنده ی تو هستیم - بارالها، مانعی برای عطای تو نیست و دهنده ی برای آنچه بازداشتی، نیست؛ و در برابر تو ثروت هیچ ثروتمندی برای او سودی ندارد»³.

۱۹. دعای سجده

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» (پاک است پروردگار بلندمرتبه ام)

1 بخاری به همراه فتح الباری (282/2) حدیث شماره ی (796).

2 بخاری به همراه فتح الباری (284/2) حدیث شماره ی (796).

3 مسلم (1/ 346) حدیث شماره ی (477).

سه بار¹.

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي». «بارالها، ای پروردگار ما، تو پاک و منزهی و حمد و ستایش تو را می‌گویم؛ بارالها، مرا بیامرزد و ببخش»².

«سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ». «سُبُّوحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ» یعنی: «پاک و منزّه و مقدس است پروردگار ملائکه و جبرئیل»³.

«اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ». «بارالها، برای تو سجده نمودم و به تو ایمان آوردم و تسلیم تو شدم؛ روی من برای کسی سجده نمود که آن را خلق کرد و صورت بخشید و گوش و چشم وی را پدید آورد؛ مبارک است الله که بهترین آفرینندگان است»⁴.

1 به روایت اهل سنن و احمد: ابوداود حدیث شماره‌ی (870)، ترمذی حدیث شماره‌ی (262)، نسائی حدیث شماره‌ی (1007)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (897)، احمد حدیث شماره‌ی (3514)؛ و نگا: صحیح الترمذی (83/1).

2 بخاری حدیث شماره‌ی (794)، مسلم حدیث شماره‌ی (484) و پیش‌تر تخریج آن به شماره‌ی (34) گذشت.

3 مسلم (533/1) حدیث شماره‌ی (487)، ابوداود حدیث شماره‌ی (872) و پیش‌تر تخریج آن به شماره‌ی (35) گذشت.

4 مسلم (534/1) حدیث شماره‌ی (771) و دیگران.

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ، وَالْمَلَكُوتِ، وَالْكِبْرِيَاءِ، وَالْعَظَمَةِ». «پاک و منزّه است کسی که غلبه و چیرگی و تصرف و فرمانروایی و بزرگی و عظمت بی‌پایان از آن اوست»¹.
 «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ: دِقَّةً وَجِلَّةً، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ». «بارالها، همه‌ی گناهانم را ببخش و بیامرز: گناهان ریز و درشت و اولین و آخرین گناه و آشکار و پنهانش را»².
 «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ». «بارالها، از خشم تو به خشنودی تو و از عقوبت و مجازات تو به عفو و بخشش تو پناه می‌آورم؛ و از تو به خودت پناه می‌آورم؛ چنانکه باید نمی‌توانم حمد و ستایش تو را بگویم، تو چنانی که خود را ثنا و ستایش نمودی»³.

۲۰. دعای نشستن میان دو سجده

«رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي». «پروردگارا، مرا بیامرز؛ پروردگارا، مرا بیامرز»⁴.

1 ابوداود (230/1) حدیث شماره‌ی (873)، نسائی حدیث شماره‌ی (1131)، احمد حدیث شماره‌ی (23980)؛ و آلبانی در صحیح ابی داود (166/1) آن را صحیح دانسته است؛ و پیش‌تر تخریج آن در شماره‌ی (37) گذشت.

2 مسلم (230 / 1) حدیث شماره‌ی (483).

3 مسلم (352 / 1) حدیث شماره‌ی (486).

4 ابوداود (231/1) حدیث شماره‌ی (874)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (897)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (148/1).

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَاجْبُرْنِي، وَعَافِنِي،
وَارْزُقْنِي، وَارْفَعْنِي». «بارالها، مرا بیامرز و به من رحم بفرما
و مرا هدایت کن و بی‌نیازم گردان و مرا عافیت و روزی
عنایت کن و سربلند و بلندمرتبه‌ام گردان»¹.

21. دعای سجده‌ی تلاوت

«سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ، فَتَبَارَكَ
اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ» «رویم برای کسی سجده نمود که آن را خلق
نموده و با قدرت و توان خود برای آن گوش و چشم پدید آورده
است؛ پس مبارک است الله که بهترین آفرینندگان است»

[المؤمنون: 14]².

«اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِي بِهَا عِنْدَكَ أَجْرًا، وَضَعْ عَنِّي بِهَا وَزْرًا، وَاجْعَلْهَا لِي
عِنْدَكَ دُخْرًا، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلَتْهَا مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ». «بارالها، به
سبب آن، نزد خود اجر و پاداشی برای من بنویس و به سبب
آن گناهی از دوش من بردار؛ و آن را نزد خود ذخیره‌ای برای

¹ به روایت اصحاب سنن جز نسائی: ابوداود (231/1) حدیث شماره‌ی (850)، ترمذی حدیث شماره‌ی (284) و (285)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (898)؛ و نگا: صحیح الترمذی (90/1) و صحیح ابن ماجه (148/1).

² ترمذی (474/2) حدیث شماره‌ی (3425)، احمد (30/6) حدیث شماره‌ی (24022)؛ و حاکم که آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (220/1) و بخش داخل پرائنتز روایت اوست.

من قرار بده؛ و آن را از من قبول بفرما چنانکه از بندهات
داود قبول نمودی»¹.

۲۲. تشهد

«النَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». «همه
بزرگداشت‌ها و درودها و پاکی‌ها از آن الله است، سلام بر تو
ای پیامبر و رحمت الله و برکاتش. سلام بر ما و بر بندگان
نیکوکار الله. گواهی می‌دهم که معبودی بر حق نیست جز الله
و گواهی می‌دهم که محمد بنده و فرستاده اوست»².

۲۳ - درود فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه وسلم بعد از

تشهد

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ،
وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ
مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ». «بارالها، بر محمد و بر آل محمد درود بفرست چنانکه بر
ابراهیم و آل ابراهیم درود فرستادی؛ بهر استی که تو شایسته‌ی

1 ترمذی (473/2) حدیث شماره‌ی (579) و حاکم که آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (219/1).

2 بخاری به همراه فتح الباری (311/2) حدیث شماره‌ی (831)، مسلم (301/1) حدیث شماره‌ی (402).

همه‌ی ستایش‌ها و آراسته به کمال شرافت و بزرگواری هستی. بارالها، بر محمد و بر آل محمد برکت عنایت کن، چنانکه بر ابراهیم و بر آل ابراهیم برکت عنایت نمودی، بهر استی که تو شایسته‌ی همه‌ی ستایش‌ها و آراسته به کمال شرافت و بزرگواری هستی»¹.

«اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ». «بارالها، بر محمد و بر همسران او و فرزندان او درود بفرست، چنانکه بر آل ابراهیم درود فرستادی، و بر محمد و بر همسران و فرزندان او برکت عنایت کن، چنانکه بر آل ابراهیم برکت عنایت نمودی؛ بهر استی که تو شایسته‌ی همه‌ی ستایش‌ها و آراسته به کمال شرافت و بزرگواری هستی»².

۲۴. دعای بعد از تشهد آخر، قبل از سلام

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». «بارالها، من از

1 بخاری به همراه فتح الباری (6/ 408) حدیث شماره‌ی (3370)، مسلم حدیث شماره‌ی (406).

2 بخاری به همراه فتح الباری (6/ 407) حدیث شماره‌ی (3369)، مسلم (306/1) حدیث شماره‌ی (407) و لفظ از مسلم است.

عذاب قبر و از عذاب جهنم و از فتنه‌ی زندگی و مرگ و از شر فتنه‌ی مسیح دجال به تو پناه می‌آورم»¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ». «بارالها، من از عذاب قبر به تو پناه می‌آورم؛ و از فتنه‌ی مسیح دجال به تو پناه می‌آورم؛ و از فتنه‌ی زندگی و مرگ به تو پناه می‌آورم، بارالها، من از نتیجه و عواقب گناه و بدهی به تو پناه می‌آورم»².

«اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ». «بارالها، من به نفسم ظلم زیادی روا داشتم و کسی جز تو گناهان را نمی‌بخشد، پس مرا با آمرزشی از جانب خود ببخش و بر من رحم بفرما، بهر استی که تو آمرزنده‌ای بسیار مهربانی»³.

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَسْرَفْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». «بارالها، آنچه پیش‌تر انجام دادم و بعداً مرتکب می‌شوم و آنچه در نهان انجام دادم و آنچه علنی و آشکارا مرتکب شدم و زیاده‌روی‌هایم و آنچه تو به آن از من داناتری،

1 بخاری (102/2) حدیث شماره‌ی (1377)، مسلم (412/1) حدیث شماره‌ی (588) و لفظ از مسلم است.

2 بخاری (202/1) حدیث شماره‌ی (832)، مسلم (412/1) حدیث شماره‌ی (587).

3 بخاری (168/8) حدیث شماره‌ی (834)، مسلم (2078/4) حدیث شماره‌ی (2705).

(همه را) ببخش و بیامرز که تقدیم و تاخیر به دست توست
 (این تویی که هرکه را بخواهی به سمت بهشت و کارهای
 نیک پیش برده و از آن عقب می‌اندازی) معبود بر حق جز
 تو نیست»¹.

«اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ، وَشُكْرِكَ، وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ». «بارالها،
 مرا بر ذکر و یادت و شکرگزاریات و عبادت نیکویت یاری
 بفرما»².

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ
 أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ». «بارالها، من از بخل به تو پناه می‌آورم و از بزدلی به تو پناه
 می‌آورم و از اینکه به ضعف بدنی و از دست دادن عقل در
 اثر پیری و فروتنی دچار شوم، به تو پناه می‌آورم؛ و از فتنه‌ی
 دنیا و عذاب قبر به تو پناه می‌آورم»³.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ». «بارالها، از تو
 بهشت را خواهانم و از دوزخ به تو پناه می‌آورم»⁴.

1 مسلم (534/1) حدیث شماره‌ی (771).

2 ابوداود (86/2) حدیث شماره‌ی (1522)، نسائی (53/3) حدیث
 شماره‌ی (2302)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (284/1) آن را صحیح
 دانسته است.

3 بخاری به همراه فتح الباری (35/6) حدیث شماره‌ی (2822) و
 (6390).

4 ابوداود حدیث شماره‌ی (792)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (910)؛ و نگا:
 صحیح ابن ماجه (328/2).

«اللَّهُمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبِ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالْغَضَبِ، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ، وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لَا يَفْضُدُ، وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لَا تَنْقُطُ، وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ، وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهُمَّ زَيِّنَا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ، وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ». «بارالها، به واسطه‌ی علم غیب خود و قدرتی که بر خلق داری، مادمی که زنده بودن برای من خیر است، زنده‌ام بدار و آنگاه که مردن برای من خیر است، مرا بمیران؛ بارالها، من از تو خشیت تو در نهان و آشکار را خواهانم؛ و از تو سخن حق در وقت خشنودی و خشم را می‌خواهم؛ و از تو میانه‌روی در فقر و ثروت را خواستارم؛ و از تو نعمتی را می‌خواهم که از بین نرود؛ و از تو خنکی چشمی را می‌خواهم که تمام نشود؛ و از تو رضایت بعد از قضاء و قدر را می‌خواهم؛ و از تو زندگی خوب و سعادت‌مند بعد از مرگ را خواهانم؛ و از تو لذت نگاه کردن به رویت و شوق دیدارت را خواستارم، بی‌آنکه ضرر و زیانی متوجه من شود و با فتنه‌ای گمراه‌کننده مواجه شوم؛ بارالها، ما را به زینت ایمان آراسته بگردان و ما را هدایت‌گرانی هدایت‌یافته قرار بده»¹.

1 نسائی (54/3) (55) حدیث شماره‌ی (1304)، احمد (364/4) حدیث شماره‌ی (21666)؛ و البانی در «صحیح النسائی» (281/1) آن را صحیح دانسته است.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ بِأَنَّكَ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ». «بارالها، یا الله، من از تو که یکتا و یگانه و بی‌نیازی و نه زاده‌ای و نه زاده شده‌ای و هیچ همتایی نداری، می‌خواهم و مسألت دارم که گناهانم را بیامرزی که تو بسیار آمرزنده‌ی مهربانی»¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، الْمَنَانُ، يَا بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ». «بارالها، من از تو می‌خواهم و مسألت دارم، چون همه‌ی حمد و ستایش‌ها برای توست که معبود بر حق جز تو نیست، یکتایی و شریکی برای تو نیست؛ ای نعمت‌دهنده‌ی بخشنده، ای آفریننده‌ی آسمان‌ها و زمین، ای صاحب عظمت و کبریا و ای کسی که (دوستانانت را) تکریم می‌کنی، ای همیشه زنده و ای که همواره به تدبیر خلقت می‌پردازی، من از تو بهشت را می‌خواهم و از دوزخ به تو پناه می‌آورم»².

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ». «بارالها، من از تو

1 نسائی (52 / 3) حدیث شماره‌ی (1300)، احمد (338/4) حدیث شماره‌ی (18974)؛ و البانی در «صحیح النسائی» (280/1) آن را صحیح دانسته است.

2 به روایت اهل سنن: ابوداود حدیث شماره‌ی (1495)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3544)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3858)، نسائی حدیث شماره‌ی (1299)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (329/2).

می‌خواهم و مسألت دارم؛ به این واسطه که گواهی می‌دهم تو
الله هستی و هیچ معبود بر حق جز تو نیست، یکتا و بی‌نیازی
که نه زاده و نه زاده شده است و هیچ همتا و مثل و مانندی
برای او نیست»¹.

۲۵. اذکار بعد از سلام نماز

«أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ» از الله آمرزش می‌خواهم

(سه بار) اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ
وَالْإِكْرَامِ. «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»²، یعنی: (پروردگارا، تو [از هر عیب و
نقص و ناتوانی و ناشایستی و شریک و انباز] سالم هستی، و
سلامتی از طرف توست؛ والا مقام و مبارکی؛ ای صاحب
شکوه و بزرگواری).

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ» «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی
ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او
بر هر کاری تواناست»

1 ابوداود (2/ 62) به‌شماره (1493)، و ترمذی (5/ 515) به‌شماره‌ی (3475)، و ابن‌ماجه (2/ 1267) به‌شماره‌ی (3857)، و نسائی به‌شماره‌ی (1300) با همان لفظ، و احمد به‌شماره‌ی (18974)، و شیخ‌البلانی در صحیح سنن نسائی (1/ 280) آنرا صحیح دانسته است، و نگا: صحیح سنن ابن‌ماجه (2/ 329)، و صحیح سنن ترمذی (3/ 163).
2 مسلم (1/ 414) حدیث شماره‌ی (591).

[سه بار]، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ. «بارالها، مانعی برای آنچه تو عطا کنی نیست؛ و دهنده‌ای برای آنچه تو باز داری و مانع شوی، نیست؛ و ثروت هیچ ثروتمندی در برابر تو سودی نمی‌بخشد»¹.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ». «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی برای او نیست؛ پادشاهی و فرمانروایی برای اوست و او بر هر چیزی تواناست؛ و هیچ بازدارنده‌ای (از گناه) و هیچ نیرویی (برای اطاعت) جز به خواست و توفیق الله وجود ندارد. معبود بر حق جز الله نیست و فقط او را عبادت می‌کنیم؛ نعمت برای اوست و فضل برای اوست؛ و ثنا و ستایش نیکو برای اوست؛ معبود به حق جز الله نیست، با اخلاص برای او بندگی می‌کنیم هرچند کافران دوست نداشته باشند و نپسندند»².

«سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ» «سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ»

1 بخاری (255/1) حدیث شماره‌ی (844)، مسلم (414/1) حدیث شماره‌ی (593)؛ و مابین گروه‌ها روایت بخاری و حدیث شماره‌ی (6473) می‌باشد.

2 مسلم (415/1) حدیث شماره‌ی (594).

(سی و سه بار). لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»: «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»¹.

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ 1 اللَّهُ الصَّمَدُ 2 لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ 3 وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ 4)

[ای پیامبر] بگو: «او الله یکتا و یگانه است.

الله بی‌نیاز است [و همه نیازمند او هستند] 2

نه [فرزندی] زاده و نه [از کسی] زاده شده است.

و هیچ کس همانند و همتای او نبوده و نیست».

[سوره اخلاص: ۱-۴].

(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ 1 مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ 2 وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ 3 وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ 4 وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ 5)

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار سپیده‌دم پناه می‌برم،

از شر تمام آنچه آفریده است،

¹ مسلم (418/1) حدیث شماره‌ی (597) و در آن آمده است: «هرکس آن را پس از نماز بخواند، گناهانش بخشیده می‌شود، هرچند به اندازه‌ی کف روی دریا باشد».

و از شر تاریکی شب، آنگاه که همه جا را فراگیرد،
و از شر [زنان جادوگر] که با افسون در گره‌ها می‌دمند.
و از شر [هر] حسود، آنگاه که حسد ورزد».

[سوره فلق: ۱-۵].

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ 1 مَلِكِ النَّاسِ 2 إِلَهِ النَّاسِ 3 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ
الْخَنَّاسِ 4 الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ 5 مِنَ الْغِيَةِ وَالنَّاسِ 6﴾

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار مردم پناه می‌برم،

فرمانروای مردم،

معبود مردم،

از شر [شیطان] و سوسه‌گر که [به هنگام ذکر الله،] پنهان
می‌گردد؛

همان [وسوسه‌گری] که در دل‌های مردم وسوسه می‌کند؛

از جنیان و آدمیان»

[سوره ناس: ۱-۶].

بعد از هر نماز^۱

۱ ابوداود (86/2) حدیث شماره‌ی (1523)، ترمذی حدیث شماره‌ی (2903)، نسائی (68/3) حدیث شماره‌ی (1335)؛ و نکا: صحیح الترمذی (8/2). و به سه سوره‌ی مذکور «معوذات» گفته می‌شود. نکا: فتح الباری (62/9).

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (255)

الله [معبودِ راستین است؛] هیچ معبودی [به حق] جز او نیست؛ زنده پاینده [و قائم به ذات] است؛ نه خوابی سبک او را فرامی گیرد و نه خوابی سنگین؛ [و لحظه‌ای از تدبیر جهان هستی، غافل نمی‌ماند]؛ آنچه در آسمان‌ها و زمین است، از آن اوست. کیست که نزد او جز به فرمانش شفاعت کند؟ گذشته و آینده آنان [= بندگان] را می‌داند و [آنان] به چیزی از علم او احاطه [و آگاهی] نمی‌یابند، مگر آنچه خود [الله] بخواهد. کرسی او آسمان‌ها و زمین را در بر گرفته است و نگهداشتن آنها بر او [سنگین و] دشوار نیست و او بلندمرتبه [و] بزرگ است.

[بقره: ۲۵۵] پس از هر نماز^۱.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و

1 «هرکس پس از هر نماز آن را بخواند، جز مرگ چیزی مانع ورود او به بهشت نیست». نسائی در «عمل الیوم والليلة» حدیث شماره‌ی (100)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (121) و آل‌بانی در «صحيح الجامع» (339/5) و «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (697/2) حدیث شماره‌ی (972).

ستایش برای او؛ زنده می‌کند و می‌میراند؛ و او بر هر کاری تواناست»

ده مرتبه بعد از نماز مغرب و صبح¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا» «بارالها، من از تو علمی سودمند و مفید و رزقی پاک و حلال و عملی پذیرفته شده می‌خواهم»
بَعْدَ السَّلَامِ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ. بعد از سلام نماز صبح².

۲۶. دعای نماز استخاره

جابر بن عبدالله رضی الله عنهما می‌گوید: رسول خدا ﷺ استخاره در همه‌ی امور را چنان به ما آموزش می‌داد که سوره‌ای از قرآن را به ما می‌آموخت؛ می‌فرمود: «إِذَا هُمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ، ثُمَّ لِيَقُلْ: «هنگامی که هریک از شما قصد انجام کاری کرد، دو رکعت نماز به جز نماز فرض بخواند و سپس بگوید:» اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ؛ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ - وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ - خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي - أَوْ

1 به روایت ترمذی (515/5) حدیث شماره‌ی (3474)، احمد (227/4) حدیث شماره‌ی (17990)؛ و تخریج آن را در «زاد المعاد» (300/1) ببینید.

2 ابن ماجه حدیث شماره‌ی (925)، نسائی در «عمل اليوم والليلة» حدیث شماره‌ی (102)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (152/1) و «مجمع الزوائد» (111/10)؛ و در شماره‌ی (95) ذکر خواهد شد.

قَالَ: عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ - فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي - أَوْ قَالَ: عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ - فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ». «بارالها، من به واسطه‌ی علم تو، از تو طلب خیر و خوبی می‌کنم و به واسطه‌ی قدرت تو، از تو قدرت و توان می‌خواهم و از فضل بزرگ و بی‌کران تو می‌خواهم؛ بهر استی که تو توانایی و من ناتوان؛ و تو می‌دانی و من نمی‌دانم؛ و تو داننده‌ی غیب‌ها و امور پنهانی؛ بارالها، اگر در علم تو این کار - و حاجت و نیاز خود را ذکر می‌کند - برای من در دین و زندگی و عاقبت من خیر و خوب است - یا می‌گوید: برای دنیا و آخرت من خیر و خوب است - آن را برای من مقدر و میسر بگردان، سپس در آن برای من برکت عنایت کن؛ و اگر در علم تو این کار برای من در دین و زندگی و عاقبتم شر و ناگواری است - یا بگویند: در دنیا و آخرت برای من شر و ناگواری است - پس آن را از من دور نموده و من را از آن منصرف بگردان؛ و برای من خیر و خوبی را هر جا که هست، مقدر کن و مرا به آن راضی کن»¹.

و هر کس از خالق متعال طلب خیر و خوبی کند و با مخلوقات مؤمن مشورت کند و بررسی و تأمل لازم را در کار خود داشته باشد، پشیمان نمی‌شود؛ چراکه الله متعال می‌فرماید:

﴿...وَسَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ...﴾.

¹ بخاری (7/ 162) حدیث شماره‌ی (1162).

...و در کارها با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم [بر انجام کاری] گرفتی، بر الله توکل کن...¹.

27. اذکار صبح و شام

«حمد و ستایش تنها برای الله متعال است و درود و سلام بر کسی که پیامبری بعد از او نیست»².

«از شر شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم».

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمُوتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (255)

الله [معبود راستین است؛] هیچ معبودی [به‌حق] جز او نیست؛ زنده پاینده [و قائم به ذات] است؛ نه خوابی سبک او را فرا می‌گیرد و نه خوابی سنگین؛ [و لحظه‌ای از تدبیر جهان هستی، غافل نمی‌ماند]؛ آنچه در آسمان‌ها و زمین است، از

1 [آل عمران: ۱۵۹].

2 از انس روایت است که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «اینکه به همراه گروهی بنشینم که از نماز صبح تا طلوع خورشید ذکر و یاد الله می‌کنند، برای من محبوب‌تر از این است که چهار نفر از فرزندان اسماعیل را آزاد کنم؛ و اینکه با گروهی بنشینم که از نماز عصر تا غروب خورشید ذکر و یاد الله می‌کنند، برای من محبوب‌تر از این است که چهار نفر را آزاد کنم». ابوداود حدیث شماره‌ی (3667)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (698/2) آن را حسن دانسته است.

آن اوست. کیست که نزد او جز به فرمانش شفاعت کند؟ گذشته و آینده آنان [= بندگان] را می‌داند و [آنان] به چیزی از علم او احاطه [و آگاهی] نمی‌یابند، مگر آنچه خود [الله] بخواهد. کرسی او آسمان‌ها و زمین را در بر گرفته است و نگهداشتن آنها بر او [سنگین و] دشوار نیست و او بلندمرتبه [و] بزرگ است.

[بقره: ۲۵۵].^۱

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ ۱ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ ۲ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ ۳ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝ ۴﴾

[ای پیامبر] بگو: «او الله یکتا و یگانه است.

الله بی‌نیاز است [و همه نیازمند او هستند] ۲

نه [فرزندی] زاده و نه [از کسی] زاده شده است.

و هیچ کس همانند و همتای او نبوده و نیست».

[سوره اخلاص: ۱-۴].

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ ۱ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ ۲ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝ ۳ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝ ۴ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝ ۵﴾

۱ «هرکس آن را به هنگام صبح بخواند، تا شب از شر جنیان در امان می‌ماند و هرکس آن را هنگام شب بخواند، تا صبح از آنها در امان می‌ماند». حاکم (562/1) آن را روایت نموده و آلبانی در "صحيح الترغيب والترهيب" (273/1) آن را صحيح دانسته و به نسائی و طبرانی نسبت داده و گفته است: «اسناد طبرانی جيد است».

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار سپیده دم پناه می‌برم،
 از شر تمام آنچه آفریده است،
 و از شر تاریکی شب، آنگاه که همه جا را فراگیرد،
 و از شر [زنان جادوگر] که با افسون در گره‌ها می‌دمند.
 و از شر [هر] حسود، آنگاه که حسد ورزد».

[سوره فلق: ۱-۵].

(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ 1 مَلِكِ النَّاسِ 2 إِلَهِ النَّاسِ 3 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ
 الْخَنَّاسِ 4 الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ 5 مِنَ الْغِيَةِ وَالنَّاسِ 6)

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار مردم پناه می‌برم،
 فرمانروای مردم،
 معبود مردم،
 از شر [شیطان] و سوسه‌گر که [به هنگام ذکر الله،] پنهان
 می‌گردد؛

همان [وسوسه‌گری] که در دل‌های مردم و سوسه می‌کند؛
 از جنیان [باشد] و [یا از] آدمیان».

[سوره ناس: ۱-۶] سه بار¹.

¹ «هر کس آن را سه بار به هنگام صبح و شام بگوید، او را در برابر هر چیزی کفایت می‌کند». ابوداود (4/ 322) حدیث شماره‌ی (5082) و ترمذی (5/

«أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذَا الْيَوْمِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذَا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ». «صبح نمودیم درحالی که پادشاهی و فرمانروایی از آن الله است و حمد و ستایش برای الله است و هیچ معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی برای او نیست؛ پادشاهی و فرمانروایی برای اوست و حمد و ستایش برای اوست و او بر هر چیزی تواناست؛ پروردگارا، از تو خیر و خوبی این روز را می‌خواهم و خیر و خوبی بعد از آن را؛ و از شر و بدی این روز و شر و بدی بعد از آن به تو پناه می‌آورم؛ پروردگارا، از سستی و تنبلی و ناخوشایندی‌های پیری و کهنسالی به تو پناه می‌آورم؛ پروردگارا، از عذابی در دوزخ و عذابی در قبر به تو پناه می‌آورم»¹.

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمَلِكُ لِلَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ، وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ

567) حدیث شماره‌ی (3575) آن را روایت نموده است؛ و نگا: صحیح الترمذی (182/3).

1 مسلم (2088/4) حدیث شماره‌ی (2723).

عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ». «روز را به شب رساندیم در حالی که پادشاهی و فرمانروایی از آن الله است و حمد و ستایش برای الله است و هیچ معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی برای او نیست؛ پادشاهی و فرمانروایی برای اوست و حمد و ستایش برای اوست و او بر هر چیزی تواناست؛ پروردگارا، از تو خیر و خوبی این شب را می‌خواهم و خیر و خوبی بعد از آن را؛ و از شر و بدی این شب و شر و بدی بعد از آن به تو پناه می‌آورم؛ پروردگارا، از سستی و تنبلی و ناخوشایندی‌های پیری و کهنسالی به تو پناه می‌آورم؛ پروردگارا، از عذابی در دوزخ و عذابی در قبر به تو پناه می‌آورم»¹.

«اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ». «بارالها، با توفیق تو صبح نمودیم و با توفیق تو وارد شب می‌شویم و به لطف تو زندگی می‌کنیم و با خواست تو می‌میریم و بازگشت و برانگیخته شدن ما پس از مرگ به سوی توست»².

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ». «بارالها با توفیق تو شب نمودیم و با توفیق تو صبح می‌کنیم

¹ منبع پیشین.

² ترمذی (466/5) حدیث شماره‌ی (3391)؛ و نگا: صحیح الترمذی (142/3).

و به لطف تو زندگی می‌کنیم و با خواست تو می‌میریم و بازگشت ما به سوی توست»¹.

«اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ».

«بارالها، تو پروردگار منی و معبود بر حق جز تو نیست؛ مرا خلق نمودی و من بنده‌ی تو هستم و من تا بتوانم بر عهد و پیمان و وعده‌ی تو هستم؛ به تو پناه می‌آورم از آن شر و بدی که مرتکب شدم؛ به نعمت تو بر خودم اعتراف دارم و به گناهم اقرار می‌کنم، پس مرا بیمارز و ببخش که کسی جز تو گناهان را نمی‌بخشد»².

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ أُشْهِدُكَ، وَأُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ، وَمَلَائِكَتَكَ، وَجَمِيعَ خَلْقِكَ، أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ» «بارالها، من درحالی صبح نمودم که تو را گواه می‌گیرم و حاملان عرشت و فرشتگان و همه‌ی مخلوقات را گواه می‌گیرم که تو الله هستی و معبود بر حق جز تو نیست، یکتایی و شریکی برای تو نیست؛ و گواهی می‌دهم که محمد بنده و فرستاده‌ی توست»

¹ منبع پیشین.

² «هرکس هنگامی آن را با یقین بگوید که وارد شب می‌شود و در همان شب بمیرد، وارد بهشت می‌شود؛ و همچنین زمانی که صبح می‌کند». به روایت بخاری (150/7) حدیث شماره‌ی (6306).

³ اقرار نموده و اعتراف می‌کنم.

چهار بار¹.

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَمْسَيْتُ أَشْهَدُكَ، وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ، وَمَلَائِكَتَكَ، وَجَمِيعَ خَلْقِكَ، أَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ» «بارالها، من درحالی شام نمودم که تو را گواه می‌گیرم و حاملان عرشت و فرشتگان و همه‌ی مخلوقات را گواه می‌گیرم که تو الله هستی و معبود بر حق جز تو نیست، یکتایی و شریکی برای تو نیست؛ و گواهی می‌دهم که محمد بنده‌ی تو و فرستاده‌ی توست»

چهار بار².

«اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، فَالْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ». «بارالها، هر آن نعمتی که در این صبحگاه برای من یا یکی از خلق تو حاصل شده است، تنها از جانب توست که هیچ شریکی برای تو نیست؛ بنابراین حمد و ستایش برای توست و شکر و سپاس برای تو»³.

1 «هرکس هنگامی که صبح می‌کند یا وارد شب می‌شود، این ذکر را چهار مرتبه بگوید، الله متعال او را از آتش دوزخ آزاد می‌گرداند». به روایت ابو داود (317/4) حدیث شماره‌ی (5071) و بخاری در ادب المفرد حدیث شماره‌ی (1201) و نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (9) و ابن سنی حدیث شماره‌ی (70)؛ و علامه شیخ ابن باز رحمه الله در «تحفة الاخیار» ص 23 اسناد نسائی و ابو داود را حسن دانسته است.

² منبع پیشین.

³ «هرکس صبحگاه این ذکر را بگوید، شکر آن روزش را ادا کرده است؛ و هرکس آن را در شامگاه بگوید، در حقیقت شکر آن شبش را ادا نموده است».

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «اللَّهُمَّ مَا أَمْسَى بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، فَالْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ». «بارالها، هر آن نعمتی که در این شامگاه برای من یا یکی از خلق تو حاصل شده است، تنها از جانب توست که هیچ شریکی برای تو نیست؛ بنابراین حمد و ستایش برای توست و شکر و سپاس برای تو»¹.

«اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ، وَالْفَقْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ» «بارالها، مرا در بدنم عافیت کن؛ عافیت کن؛ بارالها، مرا در شنوایی‌ام عافیت عافیت کن؛ بارالها، مرا در بینایی‌ام عافیت عافیت کن که معبود بر حق جز تو نیست؛ بارالها، من از کفر و فقر به تو پناه می‌آورم؛ و از عذاب قبر به تو پناه می‌آورم که معبود بر حق جز تو نیست»

سه بار².

به روایت ابوداود (4/ 318) حدیث شماره‌ی (5075)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (7)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (41)، ابن حبان ((موارد)) حدیث شماره‌ی (2361)؛ و ابن باز رحمه الله در «تحفة الأخیار» ص 24 اسناد آن را حسن دانسته است.

¹ منبع پیشین.

² ابوداود (4/ 324) حدیث شماره‌ی (5092)، احمد (5/ 42) حدیث شماره‌ی (20430)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (22)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (69)، بخاری در «الأدب المفرد» حدیث شماره‌ی

«حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ» «الله برای من کافی است، هیچ معبودی [به حق] جز او نیست، بر او توکل کردم، و او پروردگار عرش بزرگ است»

هفت بار¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ: فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي، وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.» «بارالها، از تو بخشش و عافیت در دنیا و آخرت را خواهانم؛ بارالها، از تو بخشش و عافیت را در دین و دنیا و خانواده و مالم خواستارم؛ بارالها، عیب‌هایم را بیوشان و ترس‌هایم را به امنیت تبدیل کن؛ بارالها، مرا از جلو و از پشت و از راست و از چپ و از بالا حفظ بفرما؛ و از اینکه از زیرم ناگهانی کشته شوم، به عظمت و بزرگی تو پناه می‌آورم»².

(701)؛ و علامه ابن باز رحمه الله در «تحفة الأخیار» (ص 26) اسناد آن را حسن دانسته است.

1 «هرکس این ذکر را هفت بار در صبحگاه و شامگاه بخواند، خداوند او را از هر آنچه در دنیا و آخرت نگرانیش می‌کند کفایت می‌کند». به روایت ابن سنی حدیث شماره‌ی (71) به صورت مرفوع، ابوداود به صورت موقوف (321/4) حدیث شماره‌ی (5081)؛ و شعیب و عبدالقادر ارنأوط اسناد آن را صحیح دانسته‌اند. نگا: زاد المعاد (376/2).

2 ابوداود حدیث شماره‌ی (5074)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3871)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (332/2).

«اللَّهُمَّ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا، أَوْ أُجْرَهُ إِلَى مُسْلِمٍ».

«بارالها، ای داندۀ نهای و آشکار، پدید آورندۀ آسمان ها و زمین، پروردگار و مالک همه چیز، گواهی می دهم که معبود بر حق جز تو نیست؛ از شر نفسم و از شر شیطان و دام او به تو پناه می آورم و از اینکه بدی و زشتی در حق خود روا دارم یا متوجه مسلمانان کنم»¹.

«بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» «بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»: «به نام الله که با نام او چیزی در زمین و آسمان ضرر نمی رساند؛ و او شنوای داناست».

سه بار².

1 ترمذی حدیث شماره ی (3392)، ابوداود حدیث شماره ی (5067)؛ و نگا: صحیح الترمذی (142/3).

2 «هرکس این ذکر را سه بار به هنگام صبحگاه و سه بار در شامگاه بگوید، چیزی به او زیان نمی رساند». به روایت ابوداود (323 / 4) حدیث شماره ی (5088)، ترمذی (465 / 5) حدیث شماره ی (3388)، ابن ماجه حدیث شماره ی (3869)، احمد حدیث شماره ی (446). و نگا: صحیح ابن ماجه (332 / 2)؛ و علامه ابن باز رحمه الله در «تحفة الأخیار» ص 39 اسناد آن را حسن دانسته است.

«رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ ﷺ نَبِيًّا» «راضی شدم به الله به عنوان پروردگارم و به اسلام به عنوان دینم و به محمد ﷺ به عنوان پیامبرم»

سه بار¹.

«يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ». «ای همیشه زنده، ای که همواره به تدبیر خلقت می‌پردازی، به رحمت تو استغاثه می‌جویم که همه‌ی امور و کار و بارم را سر و سامان بخشی و یک چشم بر هم زدن هم مرا به نفسم وانگذاری»².

«أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلَكُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الْيَوْمِ: فَتَحَهُ، وَنَصْرَهُ، وَنُورَهُ، وَبَرَكَتَهُ، وَهُدَاهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ». «درحالی صبح نمودیم که پادشاهی و فرمانروایی برای الله پروردگار جهانیان است؛ بارالها، من از تو خیر و خوبی این روز را می‌خواهم: رسیدن به هدف و پیروزی بر دشمن در این روز و نور آن و برکتش و هدایتش

1 «هرکس این ذکر را سه بار به هنگام صبح و سه بار به هنگام شب بگوید، این حق را نزد الله متعال دارد که او را در روز قیامت راضی گرداند». به روایت احمد (4/ 337) حدیث شماره‌ی (18967)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (4)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (68)، ابوداود (4/ 318) حدیث شماره‌ی (1531)، ترمذی (5/ 465) حدیث شماره‌ی (3389)؛ و علامه ابن باز رحمه الله در «تحفة الأخیار» ص 39 آن را حسن دانسته است.

2 به روایت حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با او موافقت کرده است (545/1)؛ و نگا: صحیح الترغیب والترهیب (1/ 273).

را از تو خواستارم؛ و از شر و بدی آنچه در بر دارد و شر و بدی بعد از آن، به تو پناه می‌آورم»¹.

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمُلْكُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ اللَّيْلَةِ: فَتْحَهَا، وَنَصْرَهَا، وَنُورَهَا، وَبَرَكَتَهَا، وَهُدَاهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا». «درحالی وارد شب شدیم که پادشاهی و فرمانروایی برای الله پروردگار جهانیان است؛ بارالها، من از تو خیر و خوبی این شب را می‌خواهم: رسیدن به هدف و پیروزی بر دشمن در این شب و نور آن و برکتش و هدایتش را از تو خواستارم؛ و از شر و بدی آنچه در بر دارد و شر و بدی بعد از آن به تو پناه می‌آورم»².

«أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ، وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ، وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ ﷺ، وَعَلَى مِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ، حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ». «بر فطرت و پاکی اسلام، و بر کلمه‌ی اخلاص، و بر دین پیامبرمان محمد ﷺ، و بر آیین پدرمان ابراهیم صبح نمودیم که موحد و روی‌گردان از شرک، و مسلمان بود و از مشرکان نبود»³.

1 ابوداود (322/4) حدیث شماره‌ی (5084)؛ و شعیب و عبدالقادر ارناؤوط در «تحقیق زاد المعاد» (373/2) اسناد آن را حسن دانسته‌اند.

2 منبع پیشین.

3 احمد (406/3 و 407) حدیث شماره‌ی (15360) و (15563)، ابن سنی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (34)؛ و نگا: صحیح الجامع (209/4).

و چون صبح را به شام می‌رساندند می‌فرمودند: «أَمْسَيْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ، وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ، وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ ﷺ، وَعَلَى مِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ، حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ». «بر فطرت و پاکی اسلام و بر کلمه‌ی اخلاص و بر دین پیامبرمان محمد ﷺ و بر دین ابراهیم شب نمودیم که موحد و روی گردان از شرک، و مسلمان بود و از مشرکان نبود»¹.

«سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ» «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ» (پاک و منزّه است الله و حمد و ستایش او را می‌گویم)

صد بار².

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»: «معبود بر حقّی جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»

¹ منبع پیشین.

² «هرکس این ذکر را صد بار به هنگام صبح و به هنگام شب بگوید، کسی در روز قیامت نمی‌آید که کاری برتر از آنچه او با خود آورده انجام داده باشد، مگر کسی که ذکر می‌مانند او گفته باشد یا بر آن افزوده باشد». به روایت مسلم (2071/4) حدیث شماره‌ی (2692).

ده بار¹، یا یک بار در هنگام تنبلی و بی‌حوصلگی².

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»: «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»

صد مرتبه به هنگام صبح³.

«سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ: عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ، وَمَدَادَ كَلِمَاتِهِ» «الله متعال پاک و منزّه است و حمد و ستایش او را می‌گویم: به تعداد مخلوقاتش و به میزان رضایتش و به وزن عرشش و جوهر کلماتش»

1 نسائی در «عمل اليوم والليلة» حدیث شماره‌ی (24)؛ و نگا: صحیح الترغیب والترهیب (1/272)، تحفة الأخیار، اثر ابن باز رحمه الله، ص44؛ و فضیلت آن را در: ص146، حدیث شماره‌ی (255) ببینید.

2 ابوداود حدیث شماره‌ی (5077)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3798)، احمد حدیث شماره‌ی (8719)؛ و نگا: صحیح الترغیب والترهیب (1/270)، صحیح ابی داود (3/957)، صحیح ابن ماجه (2/331)، زاد المعاد (2/377).

3 «هرکس این ذکر را صد مرتبه در یک روز بگوید، برای او با آزاد نمودن ده برده، برابر است؛ و برای او صد نیکی نوشته می‌شود و صد بدی از کارنامه‌ی عمل او محو می‌گردد و در آن روز تا فرارسیدن شب، سپری برای او در برابر شیطان خواهد بود؛ و کسی برتر از آنچه او با خود آورده، نمی‌آورد مگر آنکه عملی بیش از این داشته باشد». به روایت بخاری (4/95) حدیث شماره‌ی (3293)، مسلم (4/2071) حدیث شماره‌ی (2691).

سه بار هنگام صبح¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا» «بارالها، من از تو علمی سودمند و مفید و رزقی پاک و حلال و عملی پذیرفته شده می‌خواهم»

چون وارد صبح گردد².

«أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» «از الله آمرزش می‌خواهم و به سویش توبه می‌کنم»

صد مرتبه در روز³.

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»: «پناه می‌برم به کلمات کامل الله از شر آنچه خلق نموده است»

سه بار هنگام شامگاه⁴.

1 مسلم (2090/4) حدیث شماره‌ی (2726).

2 به روایت ابن سنی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (54)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (925)؛ و عبدالقادر و شعیب ارناؤوط در «تحقیق زاد المعاد» (375/2) اسناد آن را حسن دانسته است. و پیش‌تر تخریج آن در شماره‌ی (73) گذشت.

3 بخاری به همراه فتح الباری (101/11) حدیث شماره‌ی (6307)، مسلم (2075/4) حدیث شماره‌ی (2702).

4 «هرکس این ذکر را سه مرتبه به هنگام شب بگوید، در آن شب زهر و سم گزیدگی به او آسیبی نمی‌زند». به روایت احمد (290/2) حدیث شماره‌ی (7898)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (590)، ابن سنی

«اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ» «بار الها بر پیامبر ما محمد
درود و سلام بفرست»

ده مرتبه¹.

۲۸. / ذکر خواب

(دو کف دستش را جمع می‌کند و این سوره‌ها را در آنها
می‌خواند و سپس در آنها می‌دمد:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا
أَحَدٌ﴾⁴

[ای پیامبر] بگو: «او الله یکتا و یگانه است.

الله بی‌نیاز است [و همه نیازمند او هستند] 2

نه [فرزندی] زاده و نه [از کسی] زاده شده است.

و هیچ کس همانند و همتای او نبوده و نیست». [سوره
اخلاص: ۱-۴].

حدیث شماره‌ی (68)؛ و نگا: صحیح الترمذی (3/ 187)، صحیح ابن ماجه
(266/2)، تحفة الأخیار اثر شیخ ابن باز ص 45.

1 «هرکس صبحگاه ده مرتبه و شامگاه ده مرتبه بر من درود بفرستد، شفاعت
من در روز قیامت شامل او می‌شود». به روایت طبرانی با دو سند که یکی از
آنها جید است. نگا: مجمع الزوائد (10/ 120)، صحیح الترغیب والترهیب
(1/ 273).

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ 1 مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ 2 وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ 3 وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ 4 وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ 5﴾

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار سپیده‌دم پناه می‌برم،

از شر تمام آنچه آفریده است،

و از شر تاریکی شب، آنگاه که همه جا را فراگیرد،

و از شر [زنان جادوگر] که با افسون در گره‌ها می‌دمند.

و از شر [هر] حسود، آنگاه که حسد ورزد».

[سوره فلق: ۱-۵].

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ 1 مَلِكِ النَّاسِ 2 إِلَهِ النَّاسِ 3 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ 4 الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ 5 مِنَ الْغِيَةِ وَالنَّاسِ 6﴾

[ای پیامبر،] بگو: «به پروردگار مردم پناه می‌برم،

فرمانروای مردم،

معبود مردم،

از شر [شیطان] وسوسه‌گر که [به هنگام ذکر الله،] پنهان می‌گردد؛

همان [وسوسه‌گری] که در دل‌های مردم وسوسه می‌کند؛

از جنیان [باشد] و [یا از] آدمیان».

[سوره ناس: ۱-۶]

آنگاه تا جایی که می‌تواند با دو کف دستش بدن خود را مسح می‌کند و این کار را از سر و صورت و جلوی بدنش آغاز می‌نماید. این کار را سه مرتبه انجام می‌دهد.¹

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ (255)

الله [معبودِ راستین است]؛ هیچ معبودی [به‌حق] جز او نیست؛ زنده پاینده [و قائم به ذات] است؛ نه خوابی سبک او را فرا می‌گیرد و نه خوابی سنگین؛ [و لحظه‌ای از تدبیر جهان هستی، غافل نمی‌ماند]؛ آنچه در آسمان‌ها و زمین است، از آن اوست. کیست که نزد او جز به فرمانش شفاعت کند؟ گذشته و آینده آنان [= بندگان] را می‌داند و [آنان] به چیزی از علم او احاطه [و آگاهی] نمی‌یابند، مگر آنچه خود [الله] بخواهد. کرسی او آسمان‌ها و زمین را در بر گرفته است و نگهداشتن آنها بر او [سنگین و] دشوار نیست و او بلندمرتبه [و] بزرگ است.

¹ بخاری به همراه فتح الباری (62/9) حدیث شماره‌ی (5017)، مسلم حدیث شماره‌ی (2192).

[بقره: ۲۵۵].^۱

﴿ءَامِنَ الرُّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامِنَ بِاللَّهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ 285 لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا
لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا
رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا
تُحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا
فَاَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ 286﴾

رسول [الله] به آنچه از [سوی] پروردگارش بر او نازل
شده ایمان آورده است و مؤمنان [نیز] همگی به الله و
فرشتگان و کتاب‌ها و پیامبرانش ایمان آورده‌اند؛ [و رسول و
مؤمنان گفتند]: «میان هیچ‌یک از پیامبرانش فرق نمی‌گذاریم
[و به همه‌شان ایمان داریم]. و گفتند: «شنیدیم و اطاعت
کردیم. پروردگارا، آمرزش تو را [خواهانیم] و بازگشت
[تمام امور] به سوی توست».

الله هیچ کس را جز به اندازه توانش مکلف نمی‌کند. آنچه
[از خوبی] به دست آورده است به سود اوست و آنچه [بدی]
کسب کرده است به زیان اوست. [پیامبران و مؤمنان گفتند]:
«پروردگارا، اگر فراموش یا خطا کردیم، ما را بازخواست

1 «هرکس هنگامی آن را بخواند که به بستر خواب می‌رود، همواره نگرهبانی
از جانب خداوند بر او خواهد بود و تا صبح شیطان به او نزدیک نمی‌شود».
بخاری به همراه فتح الباری (4/487) حدیث شماره‌ی (2311).

نکن. پروردگارا، بار گران [و تکلیف سنگین] بر [دوش] ما مگذار؛ چنان که آن را [به مجازات گناه و سرکشی،] بر [دوش] کسانی که پیش از ما بودند [= یهودیان] نهادی. پروردگارا، آنچه که تاب تحملش را نداریم بر [دوش] ما مگذار و از ما درگذر و ما را بیمارز و به ما رحم کن. تو یار [و کارساز] مایی؛ پس ما را بر گروه کافران پیروز گردان.»

[بقره: ۲۸۵-۲۸۶] ۱.

«يَا سَمِكَ رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، فَإِنْ أُمِسَّتْ نَفْسِي فَأَرْحَمَهَا، وَإِنْ أُرْسِلَتْهَا فَاخْفِظْهَا، بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ».

«پروردگار من، با نام تو^۲ پهلو به زمین می‌گذارم و با خواست و یاری تو از زمین برمی‌دارم؛ پس اگر جانم را گرفتی، به آن رحم بفرما؛ و اگر آن را به بدنم بازگرداندی، آن را با آنچه به وسیله‌ی آن بندگان صالحت را حفظ می‌کنی، حفاظت بفرما»^۳.

۱ «هرکس این دو آیه را در شب بخواند، او را کفایت می‌کنند». بخاری به همراه فتح الباری (۹۴/۹) حدیث شماره‌ی (۴۰۰۸)، مسلم (۵۵۴/۱) حدیث شماره‌ی (۸۰۷).

۲ «چون یکی از شما از بستر خوابش بلند شد و سپس به آن بازگشت، باید بسترش را از طرفی که با بدن او در تماس است، سه بار تکان دهد و بسم الله بگوید؛ چون نمی‌داند بعد از او در آن چه روی داده است؛ و چون دراز می‌کشد، باید بگوید» و ادامه‌ی حدیث. [بصنفة إزاره: یعنی سمتی که با بدن در تماس است]. [النهاية في غريب الحديث والأثر (صنف)].

۳ بخاری به همراه فتح الباری (۱۲۶/۱۱) حدیث شماره‌ی (۶۳۲۰)، مسلم (۲۰۸۴/۴) حدیث شماره‌ی (۲۷۱۴).

«اللَّهُمَّ إِنَّكَ خَلَقْتَ نَفْسِي وَأَنْتَ تَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَمَحْيَاهَا، إِنْ أَحْيَيْتَهَا فَاحْفَظْهَا، وَإِنْ أَمَتَّهَا فَاعْفُ رُ لَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ». «بارالها، تو جانم را خلق نمودی و تو جانم را می گیری، مرگ و زندگی آن به دست توست، اگر آن را زنده نگه داشتی حفظش بفرما و اگر آن را میراندی، آن را بیامرز و ببخش، بارالها من از تو عافیت را می خواهم»¹.

«اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعُثُ عِبَادَكَ». «بارالها، مرا از عذابت در روزی نجات بده»² که بندگان را زنده می گردانی»³.
«بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أُمُوتُ وَأَحْيَا». «بارالها با نام تو می میرم و زنده می شوم»⁴.

«سُبْحَانَ اللَّهِ» سبحان الله

(ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ)، (سی و سه بار). وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
(ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ)، (سی و سه بار). وَاللَّهُ أَكْبَرُ و الله بزرگتر است
(أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ)». (سی و چهار بار»⁵.

¹ به روایت مسلم (2083/4) حدیث شماره‌ی (2712) و احمد (79/2) حدیث شماره‌ی (5502).

² «چون رسول خدا صلی الله علیه وسلم قصد خوابیدن داشت، دست راستش را زیر گونه‌اش قرار می داد، سپس می فرمود: ...» و ادامه‌ی حدیث.

³ ابوداود (311/4) حدیث شماره‌ی (5045)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3398)؛ و نگا: صحیح الترمذی (143/3)، صحیح ابی داود (240/3).

⁴ بخاری به همراه فتح الباری (113/11) حدیث شماره‌ی (6324)، مسلم (2083/4) حدیث شماره‌ی (2711).

⁵ «هرکس این اذکار را هنگام رفتن به بستر خواب بگوید، از داشتن خدمتکاری برای او بهتر است». بخاری با فتح الباری (71/7) حدیث شماره‌ی (3705)؛ مسلم (2091/4) حدیث شماره‌ی (2726).

«اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبَّ الْأَرْضِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ، وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ». «بارالها، پروردگار آسمان های هفتگانه و پروردگار زمین و پروردگار عرش بزرگ، پروردگار ما و پروردگار همه چیز، ای شکافندهی دانه و هسته و نازل کنندهی تورات و انجیل و فرقان، از شر و بدی همهی چیزها که موی پیشانی و افسار آنها به دست توست، به تو پناه می آورم؛ بارالها، تو اول هستی و چیزی قبل از تو نبوده است و تو آخر هستی و چیزی بعد از تو نیست و تو ظاهر هستی و چیزی بالاتر از تو نیست و تو باطن هستی و چیزی پنهان تر از تو نیست؛ بدهی ما را پرداخت بفرما و ما را از فقر و تنگدستی به غنا و توانگری برسان»¹.

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَانَا، وَأَوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَّ». «حمد و ستایش برای الله است که ما را آب و غذا داد و کفایت نمود و پناه داد، چه بسیارند کسانی که نه کفایت کنندهای دارند و نه پناه دهندهای»².

«اللَّهُمَّ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ

¹ مسلم (2084/4) حدیث شماره ی (2713).

² مسلم (2085/4) حدیث شماره ی (2715).

الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرَفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا، أَوْ أُجْرَهُ إِلَى مُسْلِمٍ». «بارالها، ای داندۀ نهان و آشکار، پدیدآورندۀ آسمان ها و زمین، پروردگار و مالک همه چیز، گواهی می دهم که معبود بر حقّی جز تو نیست، از شرّ نفسم و از شرّ شیطان و شرک او به تو پناه می آورم و از اینکه در حق خود مرتکب بدی شوم یا بدی و شری را متوجه مسلمانان کنم»¹.

«يَقْرَأُ (الْم) تَنْزِيلَ السَّجْدَةِ، وَتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ». «الم تنزیل یا همان سورۀ سجده و تبارک الذی بیدۀ الملک (سورۀ ملک) را می خواند»².

«اللَّهُمَّ أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَقَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ». «بارالها³، نفسم را به تو تسلیم نمودم و امورم را به تو واگذار نموده و سپردم و رویم را به سوی تو متوجه نمودم و تو را پشت و پناه خود می دانم، بیم و امیدم متوجه توست و هیچ پناه

1 ابوداود (317/4) حدیث شماره ی (5067)، ترمذی حدیث شماره ی (3629)؛ و نگا: صحیح الترمذی (142/3).

2 ترمذی حدیث شماره ی (3404)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره ی (707)؛ و نگا: صحیح الجامع (255/4).

3 «چون خواستید به بستر خواب بروید، وضوئی چون وضوی نماز بگیرید، سپس بر سمت راست خود دراز بکشید، آنگاه بگویید: ...». و ادامۀ حدیث.

و نجاتی از تو جز به سوی تو ندارم، به کتاب تو که آن را نازل نمودی و به پیامبرت که او را فرستادی ایمان آوردم»¹.

۲۹. دعای هنگام پهلو به پهلو کردن (غلت زدن) شبانه

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ، رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ». «معبود بر حق جز الله نیست؛ او که یکتاست و بر همه چیز غالب و چیره؛ پروردگار آسمان‌ها و زمین و آنچه میان آنهاست؛ با عزت و بسیار آمرزنده و بخشنده است»².

۳۰. دعای وحشت‌زده شدن در خواب و کسی که دچار

ترس و وحشت شده است.

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ، وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ». «به کلمات کامل الله پناه

1 رسول خدا ﷺ در مورد کسی که چنین بگوید، فرمودند: «پس اگر بمیرد، بر فطرت مرده است». بخاری به همراه فتح الباری (113/11) حدیث شماره‌ی (6313)، مسلم (2081/4) حدیث شماره‌ی (2710).

2 «وقتی شبانه پهلو به پهلو می‌کند، این ذکر را می‌خواند». به روایت حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با او موافقت کرده است (540/1)؛ و نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (202)؛ و ابن سنی حدیث شماره‌ی (757)؛ و نگا: صحیح الجامع (213/4).

می‌برم از خشم و مجازاتش و شر بندگانش و از وسوسه‌های شیاطین و اینکه نزد من حاضر شوند»¹.

31. کاری که باید بعد از دیدن خواب و رویا انجام داد

«سه بار در سمت چپ خود فوت می‌کند». [فوتی که با کمی رطوبت آب دهان همراه باشد]².

«سه بار از شر شیطان و از شر آنچه دیده است، به الله پناه می‌برد»³.

«در مورد خواب و رویایی که دیده، با کسی سخن نمی‌گوید»⁴.

«از پهلویی که بوده، به پهلوی دیگر می‌خوابد»⁵.

«اگر خواست، برخاسته و نماز می‌خواند»⁶.

۳۲. دعای قنوت وتر

«اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ؛ فَإِنَّكَ تَقْضِي

1 ابوداود (12/4) حدیث شماره‌ی (3893)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3528)؛ و نگا: صحیح الترمذی (171/3).

2 مسلم (1772/4) حدیث شماره‌ی (2261).

3 مسلم (1772/4) (1773) حدیث شماره‌ی (2261) و (2262).

4 مسلم (1772/4) حدیث شماره‌ی (2261) و (2263).

5 مسلم (1773/4) حدیث شماره‌ی (2261).

6 مسلم (1773/4) حدیث شماره‌ی (2263).

وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، [وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ]، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ». «بارالها، مرا از کسانی قرار بده که آنان را هدایت نمودی و مرا از کسانی قرار بده که به آنان عافیت عنایت کردی؛ و مرا از کسانی قرار بده که آن‌ها را سرپرستی کرده‌ای و در آنچه به من عطا نمودی برکت عطا فرما؛ و مرا از شر آنچه مقدر نمودی، نجات بده. بهرآستی که تو مقدر می‌کنی و کسی برای تو چیزی مقدر نمی‌کند؛ و بهرآستی کسی که تو او را دوست بداری، خوار و زبون نمی‌شود [و کسی که تو با او دشمنی کنی، عزت نمی‌یابد]؛ پروردگارا، تو مبارک و بلندمرتبه‌ای»¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَتَنَيْتَ عَلَىٰ نَفْسِكَ». «بارالها، از خشم تو به رضایت و خشنودیات و از عقوبت و مجازات تو به عفو و بخششت پناه می‌آورم؛ و از تو به تو

1 به روایت اصحاب سنن اربعه، احمد، دارمی و بیهقی: ابوداود حدیث شماره‌ی (1425)، ترمذی حدیث شماره‌ی (464)، نسائی حدیث شماره‌ی (1744)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1178)، احمد حدیث شماره‌ی (1718)، دارمی حدیث شماره‌ی (1592)، حاکم (172/3)، بیهقی (209/2)؛ و مابین دو گروه روایت بیهقی است؛ و نگا: صحیح الترمذی (144/1)، صحیح ابن ماجه (194/1)، إرواء الغلیل، اثر آلبانی (172/2).

پناه می‌آورم؛ نمی‌توانم چنانکه باید، ثنا و ستایش تو را به جا آورم، تو چنانی که خود را ستایش نمودی»¹.

«اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ، وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفِدُ، نَرْجُو رَحْمَتَكَ، وَنَخْشَى عَذَابَكَ، إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَافِرِينَ مُلْحِقٌ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغِيثُكَ، وَنَسْتَغْفِرُكَ، وَنُنْتَهِ عِلَيْكَ الْخَيْرَ، وَلَا نَكْفُرُكَ، وَتُؤْمِنُ بِكَ، وَنَخْضَعُ لَكَ، وَنَخْلَعُ مِنْ يَكْفُرُكَ». «بارالها، تنها تو را عبادت می‌کنم و برای تو نماز می‌خوانم و سجده می‌کنم و تلاش و عبادت ما متوجه توست؛ به رحمت تو امید و از عذاب تو بیم داریم؛ بهر استی که عذاب تو به کافران می‌پیوندد، بارالها، ما از تو یاری می‌جوییم و از تو آمرزش می‌خواهیم و ثنا و ستایش نیکوی تو را می‌گوییم و به تو کفر نمی‌ورزیم و به تو ایمان داریم و برای تو فروتن هستیم و از کسی که به تو کفر ورزد، دست می‌کشیم»².

33. ذکر پس از سلام در نماز وتر

«سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ» "«سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ» (پاک و منزّه است پادشاه پاک [از هر نقص و کاستی])"

1 به روایت اصحاب سنن اربعه و احمد: ابوداود حدیث شماره‌ی (1427)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3566)، نسائی حدیث شماره‌ی (1746)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1179)، احمد حدیث شماره‌ی (751)؛ نکا: صحیح الترمذی (180/3)، صحیح ابن ماجه (194/1)، الإرواء (175/2).

2 به روایت بیهقی در سنن الکبری (211/2) و اسناد آن را صحیح دانسته است؛ و شیخ آل‌بانی در «إرواء الغلیل» می‌گوید: «وهذا إسناد صحيح» (170/2). این روایت موقوف به عمر است.

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ سَهْ بَارَ وَالثَّلَاثَةُ يَجْهَرُ بِهَا وَيَمْدُ بِهَا صَوْتُهُ يَقُولُ: وَ بَارِ
سوم آن را با صدای بلند می‌خواند و صدای خود را می‌کشد و
می‌گوید: «رَبِّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ». «پروردگار فرشتگان و
جبرئیل»¹.

۳۴. دعای هنگام نگرانی و غم

«اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، ابْنُ عَبْدِكَ، ابْنُ أُمِّكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ
حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمِّيتَ بِهِ نَفْسَكَ،
أَوْ أُنْزِلْتُهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ
الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجَلَاءَ
حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي». «بارالها، من بنده‌ی تو هستم، فرزند
بنده‌ی تو، فرزند کنیز تو، پیشانی من به دست توست، حکم تو
در مورد من نافذ و جاری است، قضاوت تو در حق من
عادلانه است؛ از تو به واسطه‌ی هر اسمی که برای توست و
خود را به آن نامیدی یا در کتابت نازل نمودی یا به یکی از
مخلوقاتت آموختی یا نزد خود در علم غیب باقی گذاشتی،
می‌خواهم که قرآن را بهار قلبم و نور سینه‌ام و

1 به روایت نسائی (244/3) حدیث شماره‌ی (1734)، دارقطنی (31/2) و دیگران؛ و مابین دو گروه روایت دارقطنی (31/2) حدیث شماره‌ی (2) بوده و اسناد آن صحیح است؛ نگا: زاد المعاد به تحقیق شعیب ارناؤوط و عبدالقادر ارناؤوط (337/1).

برطرف‌کننده‌ی اندوهم و از بین برنده‌ی نگرانی‌ام قرار دهی»¹.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ». «بارالها، من از نگرانی و غم و اندوه و ناتوانی (درماندگی) و سستی (تنبلی) و بخل و بزدلی و بدهی کمرشکن و غلبه و تسلط ناحق دیگران به تو پناه می‌آورم»².

۳۵. دعای هنگام غم و اندوه

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ». «معبود بر حقی جز الله بزرگ بردبار نیست، معبود بر حقی جز پروردگار عرش بزرگ نیست، معبود بر حقی جز پروردگار آسمان‌ها و پروردگار زمین و پروردگار عرش گرامی نیست»³.

«اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». (اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى

1 احمد (۳۹۱/۱) به‌شماره (۳۷۱۲) و شیخ آل‌بانی در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (۳۳۷/۱) آن را صحیح دانسته است.

2 به روایت بخاری (158/7) حدیث شماره‌ی (2893)؛ رسول خدا صلی الله علیه وسلم این دعا را زیاد می‌خواند. نکا: بخاری به همراه فتح الباری (173/11) و در صفحه‌ی 89 به شماره‌ی (137) خواهد آمد.

3 بخاری (154/7) حدیث شماره‌ی (6345)، مسلم (2092/4) حدیث شماره‌ی (2730).

نَفْسِي طَرْفَةً عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ)، یعنی:
 (بارالها، به رحمت تو امیدوارم، پس یکچشم بر هم زدن هم
 مرا به نفسم وامگذار؛ و همه‌ی کارهایم را اصلاح بفرما؛
 معبود بر حق جز تو نیست)¹.
 «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ». «[پروردگار،]
 هیچ معبودی [به‌حق] جز تو نیست. تو منزّه‌ی بی‌تردید، من
 از ستمکاران بوده‌ام»².
 «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا». «الله، الله پروردگار من است و
 چیزی را با او شریک نمی‌گردانم»³.

1 ابوداود (324/4) حدیث شماره‌ی (5090)، احمد (42/5) حدیث شماره‌ی (20430)؛ و البانی در «صحیح أبی داود» (959/3) آن را حسن دانسته است.

2 ترمذی (529/5) حدیث شماره‌ی (3505)؛ و حاکم که آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (505/1)؛ نگا: صحیح الترمذی (168/3).

3 به روایت ابوداود (87/2) حدیث شماره‌ی (1525)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3882)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (335/2).

۳۶. دعای هنگام روبرو شدن با دشمن و صاحب نفوذ و

قدرت

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعُكَ فِي نُحُورِهِمْ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ». «بارالها ما تو را روبروی آنها (دشمنان) قرار می‌دهیم و از شرارت‌های آنان به تو پناه می‌آوریم»^۱.

«اللَّهُمَّ أَنْتَ عَظِيمِي، وَأَنْتَ نَصِيرِي، بِكَ أَحُولُ وَبِكَ أَصُولُ، وَبِكَ أَقَاتِلُ». «بارالها، تو بازوی من (حامی من) هستی و تویار و یاورم هستی، با تکیه بر تو تاخت و تاز می‌کنم و به کمک تو حمله می‌کنم و به یاری تو می‌جنگم»^۲.

«حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ». «الله برای ما کافی است و بهترین کارساز است»^۳.

۳۷. دعای کسی که از ظلم و ستم حاکم می‌ترسد

«اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، كُنْ لِي جَارًا مِنْ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ، وَأَحْزَابِهِ مِنْ خَلَائِقِكَ، أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَوْ يَطْغَى، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». «بارالها، پروردگار آسمان‌های هفتگانه و پروردگار عرش بزرگ، در

۱ ابوداود (89/2) حدیث شماره‌ی (1537) و حاکم آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (142/2).

۲ ابوداود (42/3) حدیث شماره‌ی (2632)، ترمذی (572/5) حدیث شماره‌ی (3584)؛ و نگا: صحیح الترمذی (183/3).

۳ بخاری (172/5) حدیث شماره‌ی (4563).

برابر فلان بن فلان و دار و دسته‌اش که همگی مخلوقات تو هستند، پناه من باش که مبدا یکی از آنها نسبت به من زیادمروی یا طغیان کند؛ پناه تو عزت است و ثنای تو والا و معبود بر حق جز تو نیست»¹.

«اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَعَزُّ مِنْ خَلْقِهِ جَمِيعًا، اللَّهُ أَعَزُّ مِمَّا أَخَافُ وَأُحْذَرُ، أَعُوذُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، الْمُمْسِكِ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ أَنْ يَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، مِنْ شَرِّ عَبْدِكَ فَلَانٍ، وَجُنُودِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَشْيَاعِهِ، مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ، اللَّهُمَّ كُنْ لِي جَارًا مِنْ شَرِّهِمْ، جَلَّ ثَنَاؤُكَ وَعَزُّ جَارِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» «الله بزرگتر است، عزت الله از همه‌ی مخلوقاتش بیشتر است، عزت الله از آنچه می‌ترسم و حذر می‌کنم، بیشتر است؛ به الله پناه می‌برم که معبود بر حق جز او نیست؛ - او که آسمان‌های هفتگانه را نگه داشته است تا بر زمین نیفتند مگر به اذن و اجازه‌ی او؛ - از شر فلان بنده‌ات و سربازانش و پیروانش و همراهانش از جنیان و انسان‌ها؛ بارالها، در برابر شر آنان پناه من باش؛ ستایش تو بس بزرگ، و پناهندات بس عزتمند و آسیب‌ناپذیر است؛ نامت پربرکت و خجسته است و هیچ معبود برحق جز تو نیست»

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. سه بار².

1 بخاری در «ادب المفرد» حدیث شماره‌ی (707)؛ و آل‌بانی در «صحیح الأدب المفرد» حدیث شماره‌ی (545) آن را صحیح دانسته است.

2 بخاری در «ادب المفرد» حدیث شماره‌ی (708)؛ و آل‌بانی در «صحیح الأدب المفرد» حدیث شماره‌ی (546) آن را صحیح دانسته است.

۳۸. دعا علیه دشمن

«اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، سَرِيعَ الْحِسَابِ، اهْزِمِ الْأَحْزَابَ، اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ». «بار الها، ای نازل کننده ی کتاب و ای که حسابرسی تو سریع است، احزاب و دسته ها و گروه ها را شکست بده؛ بار الها، آنان را شکست بده و متزلزل بگردان»^۱.

۳۹. دعای کسی که از گروهی می ترسد

«اللَّهُمَّ اكْفِنِيهِمْ بِمَا شِئْتَ». «بار الها، چنان که خود می خواهی مرا در برابر آنان کفایت کن»^۲.

۴۰. دعای کسی که دچار وسوسه در ایمان می شود

(به الله پناه می برد)^۳. می گوید: «از شیطان رانده شده به الله پناه می برم».

«از آنچه در آن وسوسه شده، دست می کشد»^۴.

۱ مسلم (1362/3) حدیث شماره ی (1742).

۲ مسلم (2300/4) حدیث شماره ی (3005).

۳ بخاری به همراه فتح الباری (336/6) حدیث شماره ی (3276)، مسلم (120/1) حدیث شماره ی (134).

۴ بخاری به همراه فتح الباری (336/6) حدیث شماره ی (3276)، مسلم (120/1) حدیث شماره ی (134).

(می‌گوید: (أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ)). «به الله و رسولش ایمان آوردم»¹.

(و این آیه را می‌خواند:

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّهَرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ 3﴾

او ازلی و ابدی است و پیدا و ناپیدا؛ و به هر چیزی داناست. [الحديد: 3].²

۴۱. دعای ادای قرض و بدهی

«اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ». «بارالها، با حلال خود مرا از حرامت کفایت کن و به فضل خود مرا از هرکس به جز خود بی‌نیاز بگردان»³.
«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ». «بارالها، من از نگرانی و غم و اندوه و ناتوانی (درماندگی) و سستی (تنبلی) و بخل و بزدلی و بدهی کمرشکن و غلبه و تسلط ناحق دیگران به تو پناه می‌آورم»⁴.

¹ مسلم (1/ 119-120) حدیث شماره‌ی (134).

² ابوداود (329/4) حدیث شماره‌ی (5110)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (962/3) آن را حسن دانسته است.

³ ترمذی (560/5) حدیث شماره‌ی (3563)؛ و نگا: صحیح الترمذی (180/3).

⁴ بخاری (158/7) حدیث شماره‌ی (2893) و تخریج آن پیش‌تر در صفحه‌ی 83 به شماره‌ی (121) گذشت.

۴۲. دعای وسوسه در نماز و قرائت

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ،» (پناه می‌برم به الله از شیطان رانده شده)،
وَأَتُقَلِّ عَلَى يَسَارِكَ (ثَلَاثًا)». و سه بار به سمت چپ تف کن». (فوت کردن با کمی آب دهان)¹.

۴۳. دعای کسی که کاری بر او سخت و دشوار شده

است

«اللَّهُمَّ لَا سَهْلَ إِلَّا مَا جَعَلْتَهُ سَهْلًا، وَأَنْتَ تَجْعَلُ الْحَزْنَ إِذَا شِئْتَ سَهْلًا». «بار الها، هیچ کاری آسان نیست مگر آنچه تو انجامش را تسهیل کنی؛ و چون تو بخواهی، زمین سفت و سخت (مشکلات) را نرم (سهل و آسان) می‌گردانی».²

1 مسلم (4/1729) حدیث شماره‌ی (2203) از طریق عثمان بن ابی العاص رضی الله عنه؛ و در آن آمده است که: «پس چنین کردم که الله متعال وسوسه را از من دور نمود».

2 به روایت ابن حبان در صحیحش حدیث شماره‌ی (2427) (موارد)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (351)؛ و حافظ می‌گوید: «این حدیث صحیح است». و عبدالقادر ارناؤوط در تخریج «الأذکار» امام نووی ص 106 آن را صحیح دانسته است.

۴۴. آنچه کسی می‌گوید و انجام می‌دهد که گناهی مرتکب

شده است

«مَا مِنْ عَبْدٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا فَيُحْسِنُ الطُّهُورَ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ». «هیچ بنده‌ای نیست که مرتکب گناهی شود، سپس خوب وضو بگیرد و پس از آن بایستد و دو رکعت نماز بخواند و به دنبال آن از الله متعال طلب مغفرت و آمرزش نماید مگر اینکه الله متعال او را می‌بخشد»^۱.

۴۵. دعای طرد شیطان و وسوسه‌های او

(پناه بردن به الله از شیطان)^۲.

«اذان»^۳.

(خواندن اذکار و قرائت قرآن).

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ». «خانه‌های خود را قبرستان نکنید؛ براستی

۱ ابوداود (86/2) حدیث شماره‌ی (1521)، ترمذی (257/2) حدیث شماره‌ی (406)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (283/1) آن را صحیح دانسته است.

۲ ابوداود (203/1) حدیث شماره‌ی (764)، ابن ماجه (265/1) حدیث شماره‌ی (807)؛ و تخریج آن در شماره‌ی (31) گذشت؛ نگا: سوره‌ی مؤمنون: [97-98].

۳ مسلم (291/1) حدیث شماره‌ی (389)، بخاری (151/1) حدیث شماره‌ی (608).

شیطان از خانه‌ای که در آن سوره بقره خوانده می‌شود، می‌گریزد»¹.

و از جمله مواردی که سبب طرد شیطان می‌شود، اذکار صبح و شام، اذکار خواب و بیداری و اذکار ورود به منزل و خروج از آن است؛ و همچنین اذکار وارد شدن به مسجد و خارج شدن از آن و سایر اذکار مشروع مانند خواندن آیه الکرسی به هنگام خواب و دو آیهی آخر سورهی بقره؛ و هرکس بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ "«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»: «معبود بر حقّی جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»».

مِائَةً مَرَّةً، کانت له حرزًا من الشیطان یومه کله، صد مرتبه، در تمام آن روز سپری برای او در برابر شیطان خواهد بود²، و همچنین اذان شیطان را طرد می‌کند.

¹ روایت مسلم (۵۳۹/۱) به شماره (۷۸۰).
² روایت بخاری (۱۲۶/۴) به شماره (۳۲۹۳).

۴۶. دعای هنگام روی دادن آنچه نمی‌پسندد و ناگوار
می‌داند یا زمانی که در کارش شکست خورده و مغلوب
می‌شود

«قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ». «تقدیر الله متعال چنین بود و آنچه
بخواهد انجام می‌دهد»^۱.

۴۷. تبریک گفتن به کسی که صاحب فرزند شده و پاسخ
آن

«بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي الْمَوْهُوبِ لَكَ، وَشَكَرْتَ الْوَاهِبَ، وَبَلَغَ أَشُدَّهُ،
وَرَزَقْتَ بَرَّهُ». «خداوند در فرزندی که به تو بخشیده برکت
عنایت کند و به تو توفیق شکرگزاری از بخشنده‌ی آن عطا
نماید؛ و او را به کمال برساند و نیکوکاری او به تو روزی
داده شود»^۲.

و کسی که به او تبریک گفته شده در پاسخ به او می‌گوید:
«بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَزَاكَ اللَّهُ حَيْرًا، وَرَزَقَكَ اللَّهُ مِثْلَهُ»

۱ «نزد الله، مؤمن قوی بهتر و محبوب‌تر از مؤمن ضعیف است؛ و در هر دو
خیر و خوبی است؛ مشتاق چیزی باش که به سود توست و از الله یاری بخواه
و احساس درماندگی و ناتوانی نکن؛ و اگر دچار مصیبتی شدی، نگو: اگر
چنین و چنان می‌کردم، چنین و چنان می‌شد؛ بلکه بگو: تقدیر الله متعال چنین
بوده و آنچه بخواهد انجام می‌دهد؛ چراکه «اگر» دروازه‌ی فعالیت شیطان را
باز می‌کند». مسلم (2052/4) حدیث شماره‌ی (2664).

۲ از سخنان حسن بصری ذکر شده است. نگا: تحفة المودود، ابن قیم،
(ص 20)؛ و به ابن منذر در «اللاوسط» نسبت داده است.

وَأَجْزَلَ ثَوَابِكَ». «برکت خداوند برای تو و بر تو باشد؛ و الله به تو جزای نیکو عنایت کند و مانند او را روزی تو بگرداند و ثوابت را افزون بفرماید»¹.

۴۸. دعایی که فرزندان به وسیله‌ی آن در پناه خداوند
قرار داده می‌شوند

رسول خدا صلی الله علیه وسلم حسن و حسین رضی الله عنهما را اینگونه در پناه خداوند قرار می‌داد «أُعِيدُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ». «شما را از شر شیطان و هر جانور زهر دار و هر چشم‌زخمی در پناه کلمات کامل الله قرار می‌دهم»².

۴۹. دعا برای بیمار به هنگام عیادتش

«لَا بَأْسَ طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». «چیزی نیست، اگر الله بخواهد سبب پاکی است»³.
«أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ» «از الله بزرگ، پروردگار عرش بزرگ می‌خواهم که تو را شفا دهد»

1 نووی در «الأذکار» ص 349 می‌گوید؛ و نگا: صحیح الأذکار، النووی، اثر سلیم الهلالی (713/2)؛ و تخریج کامل آن در «الذکر والدعاء والعلاج بالرقی» (416/1) اثر مولف موجود است.

2 بخاری (119/4) حدیث شماره‌ی (3371) از طریق ابن عباس رضی الله عنهما.

3 بخاری به همراه فتح الباری (118/10) حدیث شماره‌ی (3616).

هفت بار¹.

۵. فضیلت عیادت بیمار

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ مَشَى فِي خِرَافَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسَ، فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ، فَإِنْ كَانَ غُدُوَّةً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ كَانَ مَسَاءً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ». "«چون کسی برادر مسلمانش را عیادت کند، درواقع میان میوه‌های چیده شده‌ی بهشت حرکت می‌کند تا اینکه می‌نشیند؛ و چون بنشیند رحمت الهی او را دربرمی‌گیرد؛ اگر عیادت در صبحگاه باشد، هفتاد هزار فرشته تا شامگاه بر او درود می‌فرستند و اگر عیادت در شامگاه باشد، هفتاد هزار فرشته تا صبح بر او درود می‌فرستند»²."

¹ «هیچ بنده‌ی مسلمانی از بیماری عیادت نمی‌کند که اجلش فرا نرسیده باشد و هفت بار بگوید: ... مگر اینکه شفا می‌یابد». به روایت ترمذی حدیث شماره‌ی (2083)؛ و ابوداود حدیث شماره‌ی (3106)؛ و نگا: صحیح الترمذی (210/2) و صحیح الجامع (180/5).

² به روایت ترمذی حدیث شماره‌ی (969)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1442)، احمد حدیث شماره‌ی (975)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (244/1)، صحیح الترمذی (286/1)؛ همچنین احمد شاکر آن را صحیح دانسته است.

۵۱. دعای بیماری که از زنده ماندن و حیات خود ناامید

شود

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَأَلْجِنِّي بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى». «بارالها، مرا ببامرز و به من رحم بفرما و مرا به رفیق اعلی (جماعت پیامبران و صدیقان و شهدا و صالحان) ملحق بگردان»^۱.

رسول خدا ﷺ به هنگام وفات دستانش را در آب فرو می‌برد و با آنها صورتش را مسح می‌کرد و می‌فرمود: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» «معبود به‌حق جز الله نیست»

إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ». «همانا برای مرگ سختی‌هایی است»^۲.
«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا شَرِيكَ لَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». «معبود بر حق جز الله نیست و الله بزرگتر از همه چیز است؛ معبود بر حق جز الله نیست و او یکتاست؛ معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و برای او شریکی نیست؛ معبود بر حق جز الله نیست و پادشاهی و فرمانروایی برای اوست و حمد و ستایش برای اوست؛ معبود بر حق جز

۱ بخاری (10/7) حدیث شماره‌ی (4435)، مسلم (4/1893) حدیث شماره‌ی (2444).

۲ بخاری به همراه فتح الباری (8/144) حدیث شماره‌ی (4449)؛ و در حدیث ذکر سواک است.

الله نیست و هیچ بازدارنده‌ای (از گناه) و هیچ نیرویی (برای اطاعت) جز به خواست و توفیقِ الله وجود ندارد»¹.

۵۲. تلقین کسی که در حال احتضار است

«مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ «هَرَكْسَ آخِرِينَ كَلَامٍ أَوْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» مُعْبُودٌ بِهِ حَقِّيْ جِزَ اللَّهِ نِيْسَتْ، بَاشَد دَخَلَ الْجَنَّةَ». وارد بهشت می‌شود»².

۵۳. دعای کسی که به مصیبتی گرفتار شده است.

«إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ أَجْزَنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا». «ما همه از آن الله هستيم و ما همه به سوى او باز می‌گردیم، بارالها، مرا در مصیبتم پاداش بده و بهتر از آن را برای من جایگزین بفرما»³.

۵۴ - دعای هنگام بستن چشمان میت

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِفُلَانٍ (بِاسْمِهِ) وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيَّينَ، وَأَخْلِفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْعَابِرِينَ، وَاعْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَافْسَحْ لَهُ فِي

1 به روایت ترمذی حدیث شماره‌ی (3430)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3794)؛ و البانی آن را صحیح دانسته است؛ نگا: صحیح الترمذی (152/3)، صحیح ابن ماجه (317/2).

2 ابوداود (190/3) حدیث شماره‌ی (3116)؛ و نگا: صحیح الجامع (432/5).

3 مسلم (632/2) حدیث شماره‌ی (918).

قَبْرِهِ، وَتَوَزَّ لَهُ فِيهِ». «بارالها، فلانی را (اسم میت را می‌گوید) بیمارز و درجه و مرتبه‌ی او را در میان هدایت یافتگان رفیع بگردان و در بازماندگان او از میان آیندگان، جانشین او باش؛ و ما و او را بیمارز ای پروردگار جهانیان؛ و قبرش را برای او وسیع نموده و منور بگردان»¹.

۵۵- دعا برای میت در نمازی که بر او خوانده می‌شود

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ، وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرَمْ نُزْلَهُ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاعْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالتَّلَجِّ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ، وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ [وَعَذَابِ النَّارِ]». «بارالها، او را بیمارز و مورد رحمت خود قرار بده و او را ببخش و از او درگذر؛ و پذیرایی از او را نیکو بگردان و محل ورود او را وسیع بگردان؛ و او را با آب و برف و تگرگ بشوی و همچون پاک شدن لباس سفید از پلیدی، او را از گناهان پاک بگردان؛ و به او خانه‌ای بهتر از خانه‌اش و خانواده‌ای بهتر از خانواده‌اش و همسری بهتر از همسرش عنایت بفرما؛ و او را وارد بهشت نموده و از عذاب قبر و عذاب دوزخ پناهش ده»².

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ

¹ مسلم (634/2) حدیث شماره‌ی (920).

² مسلم (663/2) حدیث شماره‌ی (963).

مِنَّا فَتَوَقَّهْ عَلَى الْإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ». «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَقَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَقَّهْ عَلَى الْإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ» یعنی: «بارالها، زنده و مرده و حاضر و غایب و کوچک و بزرگ و مذکر و مؤنث ما را بیامرز؛ بارالها، هریک از ما را که زنده نگه داشتی، او را بر اسلام زنده نگه دار و هریک از ما را که میراندی، او را بر ایمان بمیران؛ بارالها، ما را از اجر و پاداش او محروم مگردان و بعد از او ما را گمراه نکن»¹.

«اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ، وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ، فَاعْفُ لَهُ وَارْحَمْهُ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ». «بارالها، فلان بن فلان در امان تو و در امان و پیمان جوار توسست؛ پس او را از آزمایش قبر و عذاب دوزخ نجات ده که تو اهل وفا و حق هستی، پس او را بیامرز و به او رحم بفرما، بهر راستی که تو بسیار آمرزنده‌ی مهربانی»². «اللَّهُمَّ عَبْدُكَ وَابْنُ أَمَتِكَ احتَاجُ إِلَى رَحْمَتِكَ، وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ، إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَرِّدْ فِي حَسَنَاتِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ».

1 ابوداود حدیث شماره‌ی (3201)، ترمذی حدیث شماره‌ی (1024)، نسائی حدیث شماره‌ی (1985)، ابن ماجه (480/1) حدیث شماره‌ی (1498)، احمد (368/2) حدیث شماره‌ی (8809)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (251/1).

2 به روایت ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1499)؛ نگا: صحیح ابن ماجه (251/1)؛ و ابوداود (211/3) حدیث شماره‌ی (3202).

«بارالها، بندهات و فرزند کنیزت نیازمند رحمت توست؛ و تو از عذاب او بی‌نیازی؛ اگر نیکوکار بود، بر نیکی‌های او بیفزای؛ و اگر بدکار بود، از او در گذر»¹.

۵۶- دعا برای کودک در نماز جنازه‌ای که برای او

خوانده می‌شود

«اللَّهُمَّ أَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ». «بارالها، از عذاب قبر او را در پناه خود حفظ بفرما»².

و اگر بگوید: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطًا وَذُخْرًا لَوَالِدَيْهِ، وَشَفِيعًا مُجَابًا، اللَّهُمَّ ثَقِّلْ بِهِ مَوَازِينَهُمَا، وَأَعْظِمْ بِهِ أَجورَهُمَا، وَالْحَقُّهُ بِصَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ، وَاجْعَلْهُ فِي كِفَالَةِ إِبْرَاهِيمَ، وَفِيهِ بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ الْجَحِيمِ، وَأَبْدَلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَسْلَافِنَا، وَأَفْرَاطِنَا، وَمَنْ سَبَقَنَا بِالْإِيمَانِ» «بارالها، او را اجر و پاداش و ذخیره‌ای برای پدر و مادرش قرار بده و شفיעی که خواسته‌اش اجابت می‌شود؛ بارالها، به وسیله‌ی او میزان و ترازوی اعمال پدر و مادرش را سنگین بگردان و اجر و پاداش‌شان را بزرگ بفرما و او را به صالحان ملحق کن؛ و

1 به روایت حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت نموده است (359/1)؛ و نگا: احکام الجنائز، اثر آلبانی (ص 125).

2 سعید بن مسیب می‌گوید: «پشت سر ابوهریره رضی الله عنه بر کودکی نماز خواندم که هیچ گناهی مرتکب نشده بود، پس از او شنیدم که می‌گفت: ...» و ادامه‌ی حدیث. به روایت مالک در «الموطأ» (288/1)، ابن ابی شیبہ در «المصنف» (217/3)، بیهقی (9/4) و شعب ابی‌ناؤوط در تحقیق شرح السنة اثر بغوی (357/5) اسناد آن را صحیح دانسته است.

او را در کفالت ابراهیم علیه السلام قرار بده و به رحمت خود از عذاب دوزخ نجات بده؛ و خانه‌ای بهتر از خانه‌اش و خانواده‌ای بهتر از خانواده‌اش به او عطا فرما؛ بارالها، گذشتگان ما و کسانی که پیش‌تر از جمع ما رفتند و آنان که در ایمان از ما پیشی گرفتند را بیامرز.»

خوب است¹.

«اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا، وَسَلَفًا، وَأَجْرًا». «بارالها، او را برای ما پیش‌فرستاده و پیشگام ما در بهشت و اجر و پاداش قرار بده»².

۵۷. دعای تسلیت گفتن

«إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أُعْطِيَ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى... فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ». «بهراستی از آن الله است آنچه بگیرد و آنچه بدهد؛ و هر چیزی نزد او زمان مشخصی دارد... پس باید صبر کند و امید پاداش داشته باشد»³.

1 نگا: المعنی اثر ابن قدامه (۴۱۶/۳) و الدروس المهمة لعامة الأمة، شیخ عبدالعزیز بن عبدالله بن باز رحمه الله (ص ۱۵).

2 حسن در نماز جنازه‌ی کودک، سوره‌ی فاتحه را می‌خواند و می‌گفت: «...». و ادامه‌ی حدیث. به روایت بغوی در «شرح السنة» (357/5)، عبدالرزاق حدیث شماره‌ی (6588)؛ و بخاری به صورت معلق در «کتاب الجنائز» (65) باب «قراءة فاتحة الكتاب على الجنازة» (113/2)، پیش از حدیث شماره‌ی (1335).

3 بخاری (80/2) حدیث شماره‌ی (1284)، مسلم (636/2) حدیث شماره‌ی (923).

و اگر بگویند: «أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ، وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ، وَغَفَرَ لِمَيِّتِكَ» «الله متعال اجر و پاداش شما را بزرگ بدارد و عزای شما را نیکو بگرداند و میت شما را بیامزد» خوب است.¹

۵۸. دعای هنگام قرار دادن میت در قبر

«بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ». «به نام الله و بر سنت رسول الله»².

۵۹ - دعای بعد از دفن میت

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ تَبِّتْهُ». «بارالها، او را بیامرز، بارالها او را ثابت قدم و استوار بگردان»³.

1 الأذکار، نووی (ص 126).

2 ابوداود (314/3) حدیث شماره‌ی (3215) با سند صحیح، احمد حدیث شماره‌ی (5234) و (4812) با لفظ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ» و سند آن صحیح است.

3 چون رسول خدا صلی الله علیه وسلم از دفن میت فارغ می‌شد، بر قبر او می‌ایستاد و می‌گفت: «برای برادران طلب مغفرت کنید و از خداوند برای او بخواهید که ثابت قدم بماند که هم اکنون سؤال می‌شود». ابوداود (315/3) حدیث شماره‌ی (3223)؛ و حاکم که آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (370/1).

۶۰. دعای زیارت قبور

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ، مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، [وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ] أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ». «سلام بر شما ای مومنان و مسلمانان این دیار؛ و ما ان شاء الله به شما می‌پیوندیم؛ [الله متعال بر گذشتگان و آیندگان ما رحم کند،] از الله برای خودمان و شما عافیت می‌خواهم»^۱.

۶۱. دعای هنگام وزیدن باد

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا». «بارالها، من از تو خیر و خوبی این باد را می‌خواهم و از شر و بدی آن به تو پناه می‌آورم»^۲.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ». «بارالها، من از تو خیر و خوبی این باد و خیر و خوبی‌ای که در بردارد و خیر و خوبی‌ای که برای آن فرستاده شده را می‌خواهم؛ و از

^۱ مسلم (671/2) حدیث شماره‌ی (975)، ابن ماجه (494/1) و لفظ از ابن ماجه است حدیث شماره‌ی (1547) از طریق بریده رضی الله عنه؛ و مابین دو گروه روایت عایشه رضی الله عنها نزد مسلم است (671/2) حدیث شماره‌ی (975).

^۲ به روایت ابوداود (326/4) حدیث شماره‌ی (5099)، ابن ماجه (1228/2) حدیث شماره‌ی (3727)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (305/2).

شر آن و شری که دربر دارد و شری که برای آن فرستاده شده، به تو پناه می‌آورم»¹.

۶۲. دعای هنگام رعد

«سُبْحَانَ الَّذِي يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ». «سُبْحَانَ الَّذِي يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ» (پاک و منزّه از عیب است آنکه رعد به ستایش او و فرشتگان از خوف و خشیت او تسبیح می‌گویند)².

۶۳. از دعا‌های طلب باران (استسقاء)

«اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا مَرِيْعًا، نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ، عَاجِلًا غَيْرَ آجِلٍ». «بار الها، بر ما بارانی بباران باعث نجات (از بی‌آبی)، گوارا و خوش‌عاقبت و با خیر و برکت و مفید و سودمند که زیانی نداشته باشد، هم‌اکنون و نه با تاخیر»³.

1 مسلم و لفظ از اوست (666/2) حدیث شماره‌ی (899)، بخاری (76/4) حدیث شماره‌ی (3206) و (4829).

2 چون عبدالله بن زبیر رضی الله عنهما صدای رعد را می‌شنید، سخن گفتن را ترک می‌کرد و می‌گفت: «...» و ادامه‌ی حدیث؛ الموطأ (992/2)؛ و آلبانی در «صحیح الکلم الطیب» (157) می‌گوید: «به صورت موقوف صحیح الإسناد است».

3 ابوداود (303/1) حدیث شماره‌ی (1171)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (216/1) آن را صحیح دانسته است.

«اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا». «بارالها، بر ما باران
بباران، بارالها بر ما باران بباران، بارالها بر ما باران
بباران»¹.

«اللَّهُمَّ اسْقِ عِبَادَكَ، وَبَهَائِمَكَ، وَانْشُرْ رَحْمَتَكَ، وَأَخِي بَلَدَكَ الْمَيِّتَ». «بارالها، بندگان و حیوانات را باران عنایت کن و رحمتت
را بگستران و زمین مردهات را زنده گردان»².

۶۴. دعای هنگام دیدن باران

«اللَّهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا». «بارالها بارانی بسیار و سودمند باشد»³.

۶۵. ذکر بعد از بارش باران

«مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ». «به فضل و رحمت الله بر ما باران
بارید»⁴.

1 بخاری (224/1) حدیث شماره‌ی (1014)، مسلم (613/2) حدیث شماره‌ی (897).

2 ابوداود (305/1) حدیث شماره‌ی (1178)؛ و آلبنی در «صحیح ابی داود» (218/1) آن را حسن دانسته است.

3 بخاری به همراه فتح الباری (518/2) حدیث شماره‌ی (1032).

4 بخاری (205/1) حدیث شماره‌ی (846)، مسلم (83/1) حدیث شماره‌ی (71).

۶۶. از دعا‌های قطع شدن باران زیادی که به خانه‌ها

آسیب می‌زند

«اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالظَّرَابِ، وَبُطُونِ الْأُودِيَةِ، وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ». «بارالها در اطراف (خانه‌های) ما ببارد نه بر ما، بارالها بر تپه‌ها و کوه‌ها ببارد و در دل دره‌ها و محل رویش درختان»¹.

۶۷. دعای دیدن هلال (ماه نو)

«اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ، وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، وَالتَّوْفِيقِ لِمَا تُحِبُّ رَبَّنَا وَنَرْضَى، رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ». «الله بزرگتر است، بارالها، ای پروردگار ما، ماه را با امنیت و ایمان و سلامتی و اسلام و توفیق آنچه خود دوست داری و رضایتت را به همراه دارد، بر ما نو بگردان؛ پروردگار ما و پروردگار تو (ای ماه) الله است»².

1 بخاری (224/1) حدیث شماره‌ی (933)، مسلم (614/2) حدیث شماره‌ی (897).

2 ترمذی (504/5) حدیث شماره‌ی (3451)، دارمی (336/1)؛ و نگا: صحیح الترمذی (157/3).

۶۸ - دعای هنگام افطار کردن روزه‌دار

«ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَّتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». «تشنگی برطرف شد و رگ‌ها تر شدند و ان شاء الله اجر و پاداش ثبت شد»^۱.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي». «بارالها، به واسطه‌ی رحمتت که همه چیز را فراگرفته است، از تو می‌خواهم که مرا بیامرزی»^۲.

۶۹. دعای قبل از غذا خوردن

«إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ: «هرگاه کسی از شما غذایی خورد، بگوید:»

بِسْمِ اللَّهِ، بِسْمِ اللَّهِ،

فَإِنْ نَسِيَ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ: پس اگر در آغاز غذا بسم الله را فراموش کرد بگوید: بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ». «به نام الله در آغازش و در پایانش»^۳.

۱ به روایت ابوداود (306/2) حدیث شماره‌ی (2359) و غیره. و نگا: صحیح الجامع (209/4).

۲ به روایت ابن ماجه (557/1) حدیث شماره‌ی (1753) از دعای عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما؛ و حافظ در تخریج «الأذکار» آن را حسن دانسته است. نگا: شرح الأذکار (342/4).

۳ به روایت ابوداود (347/3) حدیث شماره‌ی (3767)، ترمذی (288/4) حدیث شماره‌ی (1858)؛ و نگا: صحیح الترمذی (167/2).

«مَنْ أَطْعَمَهُ اللَّهُ الطَّعَامَ فَلْيُقِلْ: «کسی که الله متعال به او خوراک و غذایی عطا می‌کند، باید بگوید: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ، بارالها، برای ما در آن برکت عنایت کن و بهتر از آن را غذای ما بگردان، وَمَنْ سَقَاهُ اللَّهُ لَبَنًا فَلْيُقِلْ: و هرکس الله متعال شیری به او نوشاند، باید بگوید: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ». «بارالها، در آن برای ما برکت عنایت کن و از آن بر ما بیفز»¹.

۷۰. دعای پایان غذا

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ، مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ». «حمد و ستایش برای الله است که این غذا را خوراک و روزی من نمود، بی‌آنکه قدرت و توان من دخیل باشد»².
 «الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ [مَكْفِيٍّ وَلَا] مُودَعٍ، وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا». «تمام ستایش‌ها از آن الله است؛ ستایشی بسیار، پاکیزه و پربرکت، که هرگز نمی‌توان نعمتش را رد کرد [و خود او از همه‌چیز بی‌نیاز است و نیازی به کفایت ندارد]، و نه می‌توان طاعتش را ترک گفت، و نه هیچ‌کس را

1 ترمذی (506/5) حدیث شماره‌ی (3455)؛ و نگا: صحیح الترمذی (158/3).

2 به روایت اصحاب سنن جز نسائی: ابوداود حدیث شماره‌ی (4025)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3458)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3285)؛ و نگا: صحیح الترمذی (159/3).

توان آن است که از ذات پاکش بی‌نیاز شود؛ ای پروردگار ما!«¹.

۷۱. دعای مهمان برای میزبان

«اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْمَا رَزَقْتَهُمْ، وَاعْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ». «بارالها، در رزق و روزی که به آنان عطا نمودی، برکت عنایت کن و آنان را بیامرزد و به آنان رحم بفرما»².

۷۲. درخواست غیر مستقیم از میزبان برای آب و غذا به واسطه دعا

«اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي، وَاسْقِ مَنْ سَقَانِي». «بارالها، به کسی که مرا غذا داد، غذا بده و به کسی که مرا آب داد، آب عطا بفرما»³.

1 بخاری (214/6) حدیث شماره‌ی (5458)، ترمذی (507/5) حدیث شماره‌ی (3456).

2 مسلم (1615/3) حدیث شماره‌ی (2042).

3 مسلم (1626/3) حدیث شماره‌ی (2055).

۷۳- دعا به هنگام افطار کردن نزد خانواده‌ای

«أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّيْتُ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ». «روزه‌داران نزد شما افطار کنند و نیکان غذای‌تان را بخورند و ملائکه بر شما درود بفرستند»¹.

۷۴- دعای روزه‌دار وقتی غذا حاضر شود و نخواهد

روزه‌اش را بشکند

«إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمًا فَلْيُصَلِّ، وَإِنْ كَانَ مُفْطِرًا فَلْيُطْعَمْ»، «چون یکی از شما دعوت شد، باید قبول کند؛ و اگر روزه بود، باید دعا نماید؛ و اگر روزه نبود، باید (از آنچه پذیرایی شد) بخورد»².

«فَلْيُصَلِّ» یعنی «فَلْيَدْعُ»: «باید دعا کند».

¹ سنن ابوداود (367/3) حدیث شماره‌ی (3856)، ابن ماجه (556/1) حدیث شماره‌ی (1747)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (296-298)؛ و تصریح نموده که وقتی رسول خدا صلی الله علیه وسلم نزد خانواده‌ای افطار می‌کرد، این دعا را می‌خواند. و آلبنانی در «صحیح ابی داود» (730/2) آن را صحیح دانسته است.

² مسلم (1054/2) حدیث شماره‌ی (1150).

۷۵- چون کسی روزه‌دار را دشنام داد و بد و بیراه گفت،
روزه‌دار می‌گوید:

«إِنِّي صَائِمٌ، إِنِّي صَائِمٌ». «من روزه‌ام، من روزه‌ام»^۱.

۷۶. دعای هنگام دیدن میوه‌ی نوبر

«اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثَمَرِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدِّنَا». «بارالها، در میوه‌ی ما برکت عنایت کن؛ و در شهر ما برکت عنایت فرما؛ و در صاع ما برکت عنایت کن؛ و در مد ما برکت عنایت بفرما»^۲. (صاع و مد دو پیمانه‌ی انداز‌گیری هستند.)

۷۷. دعای کسی که عطسه می‌زند

«إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: «وَقْتِي يَكِي از شما عطسه زد، باید بگوید:

الْحَمْدُ لِلَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ،

وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ: و برادرش یا دوستش به او بگوید:
يَرْحَمُكَ اللَّهُ، اللَّهُ تَو را رحمت کند،

^۱ بخاری به همراه فتح الباری (۱۰۳/۴) حدیث شماره‌ی (۱۸۹۴)، مسلم (۸۰۶/۲) حدیث شماره‌ی (۱۱۵۱).

^۲ مسلم (۱۰۰۰/۲) حدیث شماره‌ی (۱۳۷۳).

فَإِذَا قَالَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَلْيُقُلْ: پس چون به او گفت: «يَرْحَمُكَ اللَّهُ»، باید بگوید: يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بِأَلْكُمُ. «اللَّهُ شما را هدایت کند و اوضاع و احوال تان را سر و سامان بخشد»¹.

۷۸- آنچه به کافری گفته می‌شود که عطسه زده و

الحمد لله گفته است:

«يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بِأَلْكُمُ». «اللَّهُ شما را هدایت کند و اوضاع و احوال تان را سر و سامان بخشد»².

۷۹. دعا برای کسی که ازدواج کرده است

«بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ». «خداوند برای شما برکت قرار دهد و بر شما مبارک گرداند و پیوندتان را با خیر و خوبی همراه کند»³.

1 بخاری (125/7) حدیث شماره‌ی (5870).

2 ترمذی (82/5) حدیث شماره‌ی (2741)، احمد (400/4) حدیث شماره‌ی (19586)، ابوداود (308/4) حدیث شماره‌ی (5040)؛ و نگا: صحیح الترمذی (354/2).

3 به روایت اصحاب سنن جز نسائی: ابوداود حدیث شماره‌ی (2130)، ترمذی حدیث شماره‌ی (1091)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1905)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» حدیث شماره‌ی (259)؛ و نگا: صحیح الترمذی (316/1).

۸۰. دعای کسی که ازدواج نموده و چاربا (یا وسیله‌ای)

می‌خرد

چون کسی از شما با زنی ازدواج نمود یا خدمتکاری خرید، باید بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ» یعنی: خدایا از تو خیرش را می‌خواهم و بهترین [خصلت‌هایی] که او را بر آن سرشته‌ای، و به تو از شر او پناه می‌برم و بدی‌هایی که او را بر آن سرشته‌ای،

وَإِذَا اشْتَرَيْتَ بَعِيرًا فَلْيَأْخُذْ بِذُرَّةِ سَنَامِهِ وَلْيُقِلْ مِثْلَ ذَلِكَ». و چون شتری را خرید، باید کوهانش را بگیرد و مانند این را بگوید»^۱.

۸۱. دعای قبل از همبستری با همسر

«بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا». «به نام الله، بارالها، شیطان را از ما دور بگردان و شیطان را از آنچه به ما روزی می‌بخشی (فرزند) دور نما»^۲.

۱ ابوداود (248/2) حدیث شماره‌ی (2160)، ابن ماجه (617/1) حدیث شماره‌ی (1918)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (324/1).

۲ بخاری (141/6) حدیث شماره‌ی (141)، مسلم (1028/2) حدیث شماره‌ی (1434).

۱۲. دعای هنگام خشم و غضب

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ». «از شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم»^۱.

۱۳. دعای کسی که فردی مبتلا به مصیبت می‌بیند

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَاقَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا». «حمد و ستایش برای خداوندی است که مرا از آنچه تو را بدان مبتلا نموده، عافیت بخشیده است؛ و مرا بر بسیاری از کسانی که خلق نموده، برتری داده است»^۲.

۱۴. دعایی که در مجلس خوانده می‌شود

از ابن عمر رضی الله عنه روایت است که می‌گوید: چون رسول الله ﷺ در مجلسی بود، پیش از آنکه برخیزد، صد مرتبه این دعا از ایشان شمرده می‌شد: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْعَفُورُ». «خدایا مرا بیامرز و توبه مرا بپذیر، همانا که تو بسیار توبه‌پذیر و بسیار آمرزنده‌ای»^۳.

۱ بخاری (99/7) حدیث شماره‌ی (3282)، مسلم (2015/4) حدیث شماره‌ی (2610).

۲ ترمذی (494/5) و (493/5) حدیث شماره‌ی (3432)؛ و نگا: صحیح الترمذی (153/3).

۳ ترمذی حدیث شماره‌ی (3434)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (3814)؛ و نگا: صحیح الترمذی (153/3)، صحیح ابن ماجه (321/2)؛ و لفظ آن از ترمذی است.

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ». «بارالها، تو پاک و منزهی و حمد و ستایش تو را می‌گویم؛ گواهی می‌دهم که معبود بر حق جز تو نیست، از تو آمرزش می‌خواهم و به سوی تو بازگشته و توبه می‌کنم»¹.

۸۶. دعا برای کسی که به شما می‌گوید: خداوند شما را

بیامرزد

«وَأَلَيْكَ». «و شما را هم بیامرزد»².

1 اصحاب سنن: ابوداود حدیث شماره‌ی (4858)، ترمذی حدیث شماره‌ی (3433)، نسائی حدیث شماره‌ی (1344)؛ و نکا: صحیح الترمذی (153/3)؛ و ثابت است که ام‌المومنین عایشه رضی الله عنها فرمود: «رسول الله صلی الله علیه وسلم در هیچ مجلسی نمی‌نشست که در آن قرآن و نمازی خوانده نمی‌شد مگر اینکه آن را با این کلمات به پایان می‌رساند...» و ادامه‌ی حدیث. به روایت نسائی در «عمل الیوم واللیلة» (308)، احمد (77/6) حدیث شماره‌ی (24486)؛ و دکتر فاروق حمادة در تحقیق «عمل الیوم واللیلة» اثر نسائی، ص 273 آن را صحیح دانسته است.

2 احمد (82/5) حدیث شماره‌ی (20778)، نسائی در «عمل الیوم واللیلة» (ص 218) حدیث شماره‌ی (421)، تحقیق دکتر فاروق حمادة.

87. دعا برای کسی که در حق شما نیکی می‌کند

«جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا». «خداوند به شما پاداش خیر و نیک عطا نماید»¹.

88. آنچه سبب مصون ماندن از فتنه‌ی دجال می‌شود

«مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدَّجَالِ»،
«هر کس ده آیه از ابتدای سوره کهف را حفظ کند، از [فتنه] دجال در امان می‌ماند»²،

و پناه بردن به الله از فتنه‌ی او در تشهد آخر هر نماز³.

۸۹. دعا برای کسی که می‌گوید: شما را به خاطر الله

دوست دارم

«أَحَبَّكَ الَّذِي أَحْبَبْتَنِي لَهُ». «تو را کسی دوست بدارد که مرا به خاطر او دوست داری»⁴.

1 به روایت ترمذی حدیث شماره‌ی (2035)؛ ونگا: صحیح الجامع (6244) و صحیح الترمذی (200/2).

2 نگا: حدیث شماره‌ی (55) و حدیث (56) (ص 41) همین کتاب.

3 مسلم (555/1) حدیث شماره‌ی (809)؛ و در روایتی آمده است: ده آیه‌ی آخر کهف (556/1) حدیث شماره‌ی (809).

4 به روایت ابوداود (333/4) حدیث شماره‌ی (5125)؛ و آلبانی در «صحیح سنن ابی داود» (965/3) آن را حسن دانسته است.

۹۰. دعا برای کسی که مالش را به شما پیشنهاد کند

«بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ». «خداوند در خانواده و مال شما برکت عطا کند»^۱.

۹۱. دعا هنگام پرداخت بدهی برای کسی که به شما

قرض داده است

«بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ، إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلْفِ الْحَمْدُ وَالْأَدَاءُ». «خداوند در خانواده و مال شما برکت عطا کند، بهر راستی که پاداش قرض دهنده تشکر و ادای قرض اوست»^۲.

۹۲. دعای ترس از شرک

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ». «بارالها، من به تو پناه می‌آورم از اینکه دانسته به تو شرک بورزم و برای آنچه نمی‌دانم، از تو آمرزش می‌خواهم»^۳.

۱ بخاری به همراه فتح الباری (288/4) حدیث شماره‌ی (2049).

۲ به روایت نسائی در «عمل الیوم واللیلة» (ص 300)، ابن ماجه (809/2) حدیث شماره‌ی (2424)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (55/2).

۳ احمد (403/4) حدیث شماره‌ی (19606)، ادب المفرد، بخاری حدیث شماره‌ی (716)؛ و نگا: صحیح الجامع (233/3)، صحیح الترغیب والترهیب، البانی (19/1).

93. دعا برای کسی که به شما می‌گوید: خداوند به شما

برکت عنایت کند

«وَفِيكَ بَارَكَ اللَّهُ». «و خداوند در شما هم برکت عطا بفرماید»¹.

94. دعای پرهیز از شگون بد زدن

«اللَّهُمَّ لَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ». «بارالها، هیچ بدشگونی و فال بدی جز به اراده‌ی تو تحقق نمی‌یابد و خیر و خوبی فقط از جانب توست و هیچ معبود بر حق جز تو نیست»².

95. دعای سوار شدن بر مرکب

«بِسْمِ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ» «به نام الله و حمد و ستایش برای الله است»
(سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ) «پاک و منزّه است کسی که این (سواری و مرکب) را برای ما رام نمود (در

1 به روایت ابن سنی (ص138) حدیث شماره‌ی (278)؛ و نگا: الوابل الصیّب ابن القیم (ص304)، تحقیق بشیر محمد عیون.

2 احمد (220/2) حدیث شماره‌ی (7045)، ابن سنی حدیث شماره‌ی (292) و آلبانی آن را در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (54/3) حدیث شماره‌ی (1065) صحیح دانسته است؛ اما پیامبر صلی الله علیه وسلم خوشبین بودن و فال نیک زدن را دوست داشت؛ و بر این اساس است که وقتی از مردی سخن خوبی شنید، خوشحال شده و فرمود: «خوشبینی و فال نیک را از دهانت دریافت کردیم». ابوداود حدیث شماره‌ی (3719)، احمد حدیث شماره‌ی (9040) و آلبانی آن را در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (363/2) صحیح دانسته است؛ و ابو الشیخ در «اخلاق النبی صلی الله علیه وسلم» (ص270).

اختیار ما قرار داد) درحالی‌که ما خود توان این کار را
نداشتیم.

وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ، و ما به پیشگاه پروردگارمان
بازمی‌گردیم».

الْحَمْدُ لِلَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَكَ
اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي؛ فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ». «حمد و ستایش برای
الله است، حمد و ستایش برای الله است، حمد و ستایش برای الله است، الله بزرگتر
است، الله بزرگتر است؛ بارها تو پاک و منزهی، من به
نفسم ظلم نمودم پس مرا بیامرز که کسی جز تو گناهان را
نمی‌بخشد»¹.

۹۶. دعای سفر

«اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَ الَّذِي
سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ پاک و منزّه است
ذاتی که این [وسیله] را در خدمت ما گماشت و [گرنه] ما خود
توان این کار را نداشتیم
وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ، و ما به پیشگاه پروردگارمان
بازمی‌گردیم».

1 ابوداود (34/3) حدیث شماره‌ی (2602)؛ ترمذی (501/5) حدیث
شماره‌ی (3446)؛ و نگا: صحیح الترمذی (156/3)؛ [الزخرف: 13-
14].

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالْتَّقْوَى، وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى،
 اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي
 السَّفَرِ، وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ،
 وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسَوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ»، «یا الله ما در این
 سفر خود از تو نیکوکاری و تقوا را خواهانیم و از اعمال آنچه
 باعث خشنودی توست، یا الله سفر ما را برای ما آسان ساز و
 دورش را نزدیک گردان، یا الله تو همراه و یاورم در سفر و
 جانشینم در خانواده هستی. یا الله، از سختی های سفر و دیدن
 مناظر غم انگیز و پیش آمدهای ناگوار در مال و خانواده و
 فرزند به تو پناه می آورم»،

و چون از سفر بازگردد دعای مذکور را می خواند و این
 موارد را به آن می افزاید: «آيُؤْن، تَائِيُؤْن، عَائِدُؤْن، لِرَبِّنَا
 حَامِدُؤْن». «توبه کنان و عبادت کنان و درحالی که حمد و
 ستایش پروردگارمان را می گوئیم، باز می گردیم»¹.

۹۷. دعای وارد شدن به روستا یا شهر

«اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أُظْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا
 أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَّاحِ وَمَا دَرَيْنَ، أَسْأَلُكَ
 خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، وَخَيْرَ أَهْلِهَا، وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا،
 وَشَرِّ أَهْلِهَا، وَشَرِّ مَا فِيهَا». «بارالها، پروردگار آسمان های
 هفتگانه و آنچه بر آنها سایه افکندند و پروردگار زمین های

¹ مسلم (978/2) حدیث شماره ی (1342).

هفتگانه و آنچه بر روی خود دارند و پروردگار شیاطین و آنچه گمراهشان کرده‌اند و پروردگار بادها و آنچه پراکنده‌اند، از تو خیر و خوبی این روستا و خیر و خوبی اهل آن و خیر و خوبی آنچه را در خود دارد مسألت دارم؛ و به تو پناه می‌آورم از شر و بدی آن و شر و بدی اهل آن و شر و بدی‌ای که در خود دارد»¹.

۹۸. دعای وارد شدن به بازار

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ». «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی برای او نیست؛ پادشاهی و فرمانروایی از آن اوست و حمد و ستایش برای اوست؛ زنده می‌گرداند و می‌میراند و او زنده‌ای است که نمی‌میرد؛ خیر و خوبی تماماً به دست اوست و او بر هر چیزی تواناست»².

1 به روایت حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (100/2)؛ و ابن سنی حدیث شماره‌ی (524) و حافظ در تخریج «الاذکار» (154/5) آن را حسن شمرده است؛ علامه ابن باز رحمه الله می‌گوید: «و نسائی با اسناد حسن آن را روایت کرده است». نگا: تحفة الأخیار (ص37).

2 ترمذی حدیث شماره‌ی (3428)، ابن ماجه (291/5) حدیث شماره‌ی (3860)، حاکم (538/1)؛ و آلبنی در «صحیح ابن ماجه» (21/2) و «صحیح ترمذی» (152/3) آن را حسن دانسته است.

۹۹. دعای وقتی که مرکب دچار مشکل می شود

«بِسْمِ اللَّهِ». «به نام الله»^۱.

۱۰۰. دعای مسافر برای مقیم

«أَسْتَوِدِعُكُمْ اللَّهَ الَّذِي لَا تَضِيعُ وَدَائِعُهُ». «شما را به الله می سپارم که امانت هایش را ضایع نمی گرداند»^۲.

۱۰۱. دعای مقیم برای مسافر

«أَسْتَوِدِعُ اللَّهَ دِينَكَ، وَأَمَانَتَكَ، وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ». «دین، امانت و فرجام کارهایت را به الله می سپارم»^۳.
«زَوَدَكَ اللَّهُ التَّقْوَى، وَغَفَرَ ذَنْبَكَ، وَيَسَّرَ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ». «الله متعال بر تقوای شما بیفزاید و گناهان تان را ببخشد و هر جا که هستی خیر و خوبی را برای شما میسر بگرداند»^۴.

۱ ابوداود (296/4) حدیث شماره‌ی (4982)؛ و آلبانی در «صحیح ابی داود» (941/3) آن را صحیح دانسته است.

۲ احمد (403/2) حدیث شماره‌ی (9230)، ابن ماجه (943/2) حدیث شماره‌ی (2825)؛ و نگا: صحیح ابن ماجه (133/2).

۳ احمد (7/2) حدیث شماره‌ی (4524)، ترمذی (499/5) حدیث شماره‌ی (3443)؛ و آلبانی در «صحیح سنن الترمذی» (419/3) آن را صحیح دانسته است.

۴ ترمذی حدیث شماره‌ی (3444)؛ و نگا: صحیح الترمذی (155/3).

۱۰۲. تکبیر و تسبیح گفتن در حین سفر

جابر رضی الله عنه می‌گوید: «وقتی بالا می‌رفتیم الله اکبر می‌گفتیم، می‌گوید: «الله اکبر» (الله بزرگتر است) و وقتی پایین می‌آمدیم سبحان الله می‌گفتیم»^۱.

می‌گوید: «سُبْحَانَ اللَّهِ» (الله متعال پاک و منزّه است)

۱۰۳. دعای مسافر در هنگام سحر

«سَمَّعَ سَامِعُ بِحَمْدِ اللَّهِ، وَحُسْنِ بَلَائِهِ عَلَيْنَا، رَبَّنَا صَاحِبُنَا، وَأَفْضَلُ عَلَيْنَا، عَائِذًا بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ». «باشد که شنونده‌ای حمد و ستایش الله را بشنود و بر نعمت‌های نیکوی الله بر ما گواهی دهد؛ پروردگار ما، همراه ما باش (یار و یاور حافظ ما باش) و فضل خود را شامل حال ما گردان درحالی‌که از آتش دوزخ به تو پناه می‌آوریم»^۲.

۱ بخاری به همراه فتح الباری (135/6) حدیث شماره‌ی (2993).
۲ مسلم (2086/4) حدیث شماره‌ی (2718)؛ و «سَمَّعَ سَامِعُ» به این معناست که شاهی بر حمد و ستایش ما از الله متعال در برابر همه‌ی نعمت‌های خویش گواهی دهد. و «سَمَّعَ سَامِعُ» یعنی شنونده‌ای این سخنان مرا به دیگران برساند؛ و مانند آن را از بابت یادآوری ذکر در سحر و دعا بگوید. شرح نووی بر صحیح مسلم (39/17).

۱۰۴ - دعای کسی که در سفر یا غیر سفر، در جایی

توقف می‌کند

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ». «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»: «پناه می‌برم به کلمات کامل الله از شر آنچه خلق نموده است»¹.

۱۰۵ - ذکر بازگشت از سفر

«يُكَبِّرُ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ ثَلَاثَ تَكْبِيرَاتٍ ثُمَّ يَقُولُ: «بر هر بلندی سه تکبیر می‌گویند، سپس می‌گوید:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آيُونُ، تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَرَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ». «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی برای او نیست؛ پادشاهی و فرمانروایی از آن اوست؛ و حمد و ستایش برای اوست؛ و او بر هر چیزی تواناست؛ توبه‌کنان و عبادت‌کنان و درحالی‌که حمد و ستایش پروردگارمان را می‌گوییم باز می‌گردیم؛ الله وعده‌اش را تحقق بخشید و بنده‌اش را یاری نمود و به تنهایی احزاب و گروه‌ها را شکست داد»².

1 مسلم (2080/4) حدیث شماره‌ی (2709).

2 «چون رسول خدا ﷺ از غزوه یا حج باز می‌گشت، این ذکر و دعا را می‌خواند». بخاری (163/7) حدیث شماره‌ی (1797)، مسلم (980/2) حدیث شماره‌ی (1344).

۱۰۶. ذکر هنگام شنیدن خبر خوشایند یا ناخوشایند

پیامبر ﷺ هرگاه خبری خوشایند به ایشان می‌رسید، می‌فرمود: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ» «ستایش مخصوص الله است که با نعمتش نیکی‌ها به کمال می‌رسد»

و چون خبری ناخوشایند به ایشان می‌رسید، می‌فرمود: «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ». «در همه حال حمد و ستایش برای الله است»^۱.

۱۰۷ - فضیلت درود فرستادن بر پیامبر ﷺ

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا». «هرکس بر من یک درود بفرستد، به سبب آن، الله بر او ده درود می‌فرستد»^۲. مانند این‌که بگوید: «بارالها، بر پیامبرمان محمد درود و سلام بفرست».

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «لَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ». «قبر مرا عیدگاه قرار

^۱ به روایت ابن سنی در «عمل اليوم والليلة» حدیث شماره‌ی (377)، حاکم و آن را صحیح دانسته است (499/1)؛ و آلبانی در «صحیح الجامع» (201/4) آن را صحیح دانسته است.

^۲ به روایت مسلم (288/1) حدیث شماره‌ی (384).

ندهید و بر من درود بفرستید؛ زیرا درود شما هر جا که باشید به من می‌رسد»¹.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «الْبَخِيلُ مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ». «بخیل کسی است که هرگاه من نزد او یاد شوم، بر من درود نفرستد»².

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ». «خداوند فرشتگانی دارد که در زمین گردش می‌کنند و سلام امت مرا به من می‌رسانند»³.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ». «هیچ‌کسی نیست که بر من سلام بفرستد مگر اینکه الله متعال روح مرا باز می‌گرداند تا سلام او را پاسخ دهم»⁴.

1 ابوداود (218/2) حدیث شماره‌ی (2044)، احمد (367/2) حدیث شماره‌ی (8804)؛ و آل‌بانی در «صحیح ابی داود» (383/2) آن را صحیح دانسته است.

2 ترمذی (551/5) حدیث شماره‌ی (3546) و دیگران؛ و نگا: صحیح الجامع (25/3)، صحیح الترمذی (177/3).

3 نسائی (43/3) حدیث شماره‌ی (1282)، حاکم (421/2)؛ و آل‌بانی در «صحیح النسائی» (274/1) آن را صحیح دانسته است.

4 ابوداود حدیث شماره‌ی (2041) و آل‌بانی در «صحیح ابی داود» (383/1) آن را حسن دانسته است.

108. ترویج سلام

رسول الله ﷺ می فرماید: «لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ، أَفْسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ». «وارد بهشت نمی‌شوید تا ایمان بیاورید و ایمان نمی‌آورید تا اینکه یکدیگر را دوست داشته باشید؛ آیا شما را به چیزی راهنمایی نکنم که چون انجاش دهید، یکدیگر را دوست خواهید داشت؛ سلام کردن را در میان خود رواج دهید»¹.

«ثَلَاثٌ مَنْ جَمَعَهُنَّ فَقَدْ جَمَعَ الْإِيمَانَ: الْإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِكَ، وَبَذْلُ السَّلَامِ لِلْعَالَمِ، وَالْإِنْفَاقُ مِنَ الْإِقْتَارِ». «سه مورد هستند که هر کس آنها را در خود جمع کند، ایمان را در خود جمع نموده است: رعایت عدالت و انصاف با دیگران [اگرچه به سود تو نباشد] و سلام کردن به همه‌ی مردم و انفاق کردن در تنگدستی»².

و از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که مردی از رسول خدا ﷺ سوال نمود که کدامین ویژگی اسلام بهتر است؛ رسول خدا ﷺ فرمود: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ

¹ مسلم (74/1) حدیث شماره‌ی (54)؛ احمد حدیث شماره‌ی (1430) و لفظ مذکور از روایت احمد است؛ و لفظی که مسلم روایت نموده از این قرار است: «لَا تَدْخُلُونَ...».

² بخاری به همراه فتح الباری (82/1) حدیث شماره‌ی (28) از عمار رضی الله عنه به صورت موقوف معلق.

عَلَى مَنْ عَرَفَتْ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ». «اینکه غذا دهی و به کسانی که می‌شناسی و نمی‌شناسی سلام بگویی»¹.

۱۰۹ - چگونگی پاسخ دادن به سلام کافر، وقتی سلام می‌کند

«إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ». «چون اهل کتاب به شما سلام نمودند، بگویند: و بر شما باد»².

۱۱۰. دعای هنگام شنیدن بانگ خروس و عرعر الاغ

«إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ؛ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا، «چون بانگ خروس را شنیدید، از خداوند فضل او را بخواهید، چون خروس فرشته‌ای را دیده است،

مانند این‌که بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ» (بارالها از تو فضل تو را خواهانم)

وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهيقَ الْجَمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ؛ فَإِنَّهُ رَأَى شَيْطَانًا». «و چون صدای عرعر الاغ را شنیدید، از شیطان به الله پناه ببرید که او شیطانی را دیده است»³. مانند این‌که بگوید:

1 بخاری به همراه فتح الباری (55/1) حدیث شماره‌ی (12)، مسلم (65/1) حدیث شماره‌ی (39).

2 بخاری به همراه فتح الباری (42/11) حدیث شماره‌ی (6258)، مسلم (1705/4) حدیث شماره‌ی (2163).

3 بخاری به همراه فتح الباری (350 / 6) حدیث شماره‌ی (3303)، مسلم (2092 / 4) حدیث شماره‌ی (2729).

«أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» (از شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم).

۱۱۱. دعای هنگام شنیدن پارس شبانه‌ی سگ

«إِذَا سَمِعْتُمْ نُبَاحَ الْكِلَابِ وَنَهْيَ الْحَمِيرِ بِاللَّيْلِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْهُمْ؛ فَإِنَّهُمْ يَرَيْنَ مَا لَا تَرَوْنَ». «چون صدای پارس سگ و عرعر الاغ را در شب شنیدید، از آنها به الله پناه ببرید، چراکه آنها چیزهایی را می‌بینند که شما نمی‌بینید»^۱.

مانند این‌که بگوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» (از شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم).

۱۱۲. دعا برای کسی که به او دشنام داده‌اید

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «اللَّهُمَّ فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَبَبْتُهُ فَاجْعَلْ ذَلِكَ لَهُ قُرْبَةً إِلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». «بارالها، هر مومنی را که دشنام داده و بد و بیراه گفتم، در روز قیامت آن را برای او سبب نزدیکی به خود قرار بده»^۲.

۱ ابوداود (327/4) حدیث شماره‌ی (5105)، احمد (306/3) حدیث شماره‌ی (14283)؛ و آل‌بانی در «صحیح ابی داود» (961/3) آن را صحیح دانسته است.

۲ بخاری به همراه فتح الباری (171/11) حدیث شماره‌ی (6361)؛ مسلم (2007/4) حدیث شماره‌ی (396) و لفظ آن چنین است: «پس آن را سبب پاکی و رحمت برای او قرار بده».

113. آنچه یک مسلمان به هنگام مدح مسلمان می‌گوید

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحًا صَاحِبَهُ لَا مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ: أَحْسِبُ فَلَانًا وَاللَّهُ حَسِيْبُهُ، وَلَا أَرْكِي عَلَى اللَّهِ أَحَدًا، أَحْسِبُهُ - إِنْ كَانَ يَعْلَمُ ذَاكَ - كَذًّا وَكَذًّا». «چون لازم بود یکی از شما مدح دوستش را بگوید، باید بگوید: گمان می‌کنم فلانی چنین و چنان است و خداوند حسابرس اوست و کسی را نزد خداوند تزکیه نمی‌کنم. - چنانچه صفت محمودی را در او می‌دانست می‌گوید- گمان می‌کنم چنین و چنان است»¹.

114. آنچه مسلمان به هنگام تزکیه (مدح) شدن

می‌گوید

«اللَّهُمَّ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا يَقُولُونَ، وَاعْفُ عَنِّي مَا لَا يَعْلَمُونَ، [وَاجْعَلْنِي خَيْرًا مِمَّا يَظُنُّونَ]». «بارالها، مرا به خاطر آنچه می‌گویند مؤاخذه نکن؛ و آنچه از من نمی‌دانند بیامرز و ببخش؛ [و مرا بهتر از آنچه گمان می‌کنند قرار بده]»².

1 به روایت مسلم (4/2296) حدیث شماره‌ی (3000).
2 بخاری در «ادب المفرد» حدیث شماره‌ی (761)؛ و آلبنی در «صحیح الأدب المفرد» حدیث شماره‌ی (585) اسناد آن را صحیح دانسته است؛ و مابین دو گروه روایت بیهقی در «شعب الإیمان» (4/228) از طریق دیگری است.

۱۱۵. چگونگی لبیک گفتن مُحَرَّم در حج یا عمره

«لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ، لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ». «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ، لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ». (گوش بفرمانم، ای الله، گوش بفرمانم، تو شریکی نداری، گوش بفرمانم، همانا ستایش و نعمت و سلطنت از آن تو است، و تو شریکی نداری)¹.

116. تکبیر گفتن به هنگام رسیدن به حجرالاسود

«طَافَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْبَيْتِ عَلَى بَعِيرٍ كُلَّمَا أَتَى الرُّكْنَ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ عِنْدَهُ وَكَبَّرَ». «پیامبر ﷺ سوار بر شتر خانه را طواف می‌کرد و هر بار که به رکن می‌رسید، با چیزی که نزد او بود به سوی آن اشاره می‌کرد و تکبیر می‌گفت»².

۱۱۷. دعا بین رکن یمانی و حجرالاسود

﴿...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.

1 بخاری به همراه فتح الباری (408/3) حدیث شماره‌ی (1549)، مسلم (841/2) حدیث شماره‌ی (1184).

2 بخاری به همراه فتح الباری (476/3) حدیث شماره‌ی (1613)؛ و مراد از «الشیء» عصای سر کج (محجن) است. نگا: بخاری به همراه فتح الباری (472/3).

پروردگارا، در دنیا نیکی [= روزی، سلامتی، دانش و ایمان] به ما عطا کن و در آخرت [نیز] نیکی [عطا فرما] و ما را از عذاب آتش ننگه دار.¹

۱۱۸. دعای ایستادن بر صفا و مروه

وقتی پیامبر ﷺ به صفا نزدیک می‌شد، این آیه را می‌خواند: «إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...، أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ» «إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...، أَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ» (همانا صفا و مروه از شعائر الله هستند...، با آنچه الله از آن آغاز نموده آغاز می‌کنم)

به این ترتیب از صفا آغاز کرد و بر آن بالا رفت تا خانه را ببیند، آنگاه رو به قبله کرد و توحید و یگانگی و بزرگی الله متعال را یاد نمود و فرمود: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ، (هیچ معبودی [به‌حق] جز الله نیست، یکتای بی‌همتا است، هیچ شریکی ندارد، پادشاهی و فرمانروایی تنها از آن اوست و تمام ستایش‌ها مخصوص اوست و او بر هر کاری تواناست.

1 ابوداود (179/2) حدیث شماره‌ی (1894)، احمد (411/3) حدیث شماره‌ی (15398)، بغوی در «شرح السنة» (128/7)؛ و آل‌بانی در «صحیح ابی داود» (354/1) آن را حسن دانسته است. سورة بقره.

هیچ معبودی [به حق] جز الله نیست، یکتای بی همتاست، و عده خود را محقق ساخت و بنده خویش را یاری داد و به تنهایی تمام گروه‌های دشمن را شکست داد

ثُمَّ دَعَا بَيْنَ ذَلِكَ، قَالَ مِثْلَ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «سپس بین آن دعا کرد، و مثل این را سه بار گفت» تا آخر حدیث. و در آن آمده است: پس بر مروه همان کرد که بر صفا کرده بود.¹

۱۱۹. دعای روز عرفه

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَخَيْرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: «بهترین دعا، دعای روز عرفه است و بهترین چیزی که من و پیامبران قبل از من گفته‌اند این است: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ». «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»: «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»². «پیامبر ﷺ بر قصواء (شترش) سوار شد تا اینکه به مشعر الحرام رسید، آنگاه رو به قبله نمود (و به درگاه خداوند دعا کرد و تکبیر و تهلیل گفت و یگانگی خداوند را بیان نمود) و آنقدر ایستاد تا

1 مسلم (888/2) حدیث شماره‌ی (1218)؛ [البقرة: 158].

2 ترمذی حدیث شماره‌ی (3585)؛ و البانی در «صحیح الترمذی» (184/3) و در «سلسلة الأحادیث الصحيحة» (6/4) آن را حسن دانسته است.

هوا کاملاً روشن شد و قبل از طلوع خورشید مشعر الحرام را ترک نمود¹. «هر بار که سنگی را به سوی جمرات سه گانه پرتاب می‌کند، تکبیر می‌گوید، سپس کمی جلو رفته و می‌ایستد و رو به قبله دست به دعا برمی‌دارد و این کار را بعد از جمره‌ی اول و دوم انجام می‌دهد، اما در جمره‌ی عقبه، رمی نموده و با هر سنگ تکبیر می‌گوید، سپس برمی‌گردد و نزد آن نمی‌ایستد»².

۱۲۰- ذکر در مشعرالحرام

۱۲۱. تکبیر گفتن به هنگام رمی جمرات با هر سنگ‌ریزه‌ای

که پرتاب می‌شود

۱۲۲. دعای هنگام تعجب و امور مسرت‌بخش

«سُبْحَانَ اللَّهِ!». «سُبْحَانَ اللَّهِ» (الله متعال پاک و منزّه است)³.

1 مسلم (891/2) حدیث شماره‌ی (1218).

2 بخاری به همراه فتح الباری (583/3) حدیث شماره‌ی (1751)؛ و لفظش را در آنجا ببینید. و بخاری به همراه فتح الباری (583/3) و (584/3) و (581/3) حدیث شماره‌ی (1753)؛ و همچنین به روایت مسلم حدیث شماره‌ی (1218).

3 بخاری به همراه فتح الباری (1/ 210 و 390 و 414) حدیث شماره‌ی (115) و (3599) و (6218)، مسلم (4/ 1857) حدیث شماره‌ی (1674).

«اللَّهُ أَكْبَرُ!». «اللَّهُ أَكْبَرُ» (الله بزرگتر است)¹.

۱۲۳. کاری که هنگام دریافت خبری مسرت‌بخش انجام

می‌شود

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَنَاهُ أَمْرٌ يَسْرُهُ أَوْ يُسِرُّ بِهِ خَرَّ سَاجِدًا شُكْرًا لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى». «چون خبری مسرت‌بخش به پیامبر ﷺ می‌رسید یا از آن خوشحال می‌شد، برای شکرگزاری الله تبارک و تعالی به سجده می‌افتاد»².

۱۲۴. کاری که هنگام احساس درد در بدن انجام می‌شود

و چیزی که گفته می‌شود

«ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي تَأَلَّمَ مِنْ جَسَدِكَ وَقُلْ: «دستت را بر همان جایی از بدنت بگذار که درد می‌کند و بگو: بِسْمِ اللَّهِ، بِسْمِ اللَّهِ،

1 بخاری به همراه فتح الباری (441/8) حدیث شماره‌ی (4741) و (3062)، ترمذی حدیث شماره‌ی (2180)، نسائی در «الکبری» حدیث شماره‌ی (11185)؛ و نگا: صحیح الترمذی (103/2) و (235/2)، مسند احمد (218/5) حدیث شماره‌ی (21900).

2 به روایت اهل سنن جز نسائی: ابوداود حدیث شماره‌ی (2774)، ترمذی حدیث شماره‌ی (1578)، ابن ماجه حدیث شماره‌ی (1394)؛ نگا: صحیح ابن ماجه (233/1) و إرواء الغلیل (226/2).

ثَلَاثًا، سه بار، وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: و هفت بار بگو: اَعُوذُ بِاللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا اَجِدُ وَاَحَازِرُ». «پناه می‌برم به الله و قدرت او از شر آنچه احساس می‌کنم و از آن بیم دارم»¹.

۱۲۵. دعای کسی که می‌ترسد کسی یا چیزی را دچار

چشم زخم کند

«إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ أَخِيهِ، أَوْ مِنْ نَفْسِهِ، أَوْ مِنْ مَالِهِ مَا يُعْجِبُهُ [فَلْيَذْغْ لَهُ بِالْبَرَكَةِ] فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ». «اگر کسی از شما از برادرش یا خودش یا مالش چیزی دید که آن را پسندید [برایش دعای برکت کند] زیرا چشم زخم حق است»².

۱۲۶. آنچه هنگام ترس گفته می‌شود:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ!». «معبود بر حق جز الله نیست»³.

1 مسلم (۱۷۲۸/۴) به شماره (۲۲۰۲).

2 مسند احمد (447/4)، به شماره (15700)، و ابن ماجه به شماره (3508)، و مالک (3/118-119)؛ و شیخ آلانی در «صحيح الجامع» (212/1) آن را صحيح دانسته است؛ و نگا: تحقيق زاد المعاد، ارناؤوط (170/4).

3 بخاری به همراه فتح الباری (381/6) حدیث شماره‌ی (3346)، مسلم (2208/4) حدیث شماره‌ی (2880).

۱۲۷. آنچه هنگام ذبح یا نحر گفته می‌شود

«بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ [اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ] اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي». «به نام الله؛ و الله بزرگتر است [بارالها، از جانب تو و برای توست] بارالها، از من قبول بفرما»^۱.

۱۲۸. آنچه در رد مکر و نیرنگ شیاطین سرکش گفته

می‌شود:

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ: مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، وَبَرًّا وَدَرًّا، وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا، وَمِنْ شَرِّ مَا ذَرَأَ فِي الْأَرْضِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمَنُ». «پناه می‌برم به کلمات کامل الله که هیچ‌کس نه نیکوکار و نه فاسق از آنها عبور نمی‌کند: از شر آنچه که آفریده، و به وجود آورده، و منتشر کرده، و از شر آنچه که از آسمان نازل می‌شود، و از شر آنچه که به سوی آسمان عروج می‌کند، و از شر آنچه که در زمین پراکنده کرده، و از شر آنچه که از آن خارج می‌شود، و از شر فتنه‌های شب و

۱ مسلم (1557/3) حدیث شماره‌ی (1967)، بیهقی (287/9)؛ و مابین دو گروه روایت بیهقی (287/9) و دیگران است؛ و جمله‌ی آخر را از روایت مسلم نقل به معنا نموده‌ام.

روز، و از شر هر پیشامدی به جز پیشامد نیک، ای
رحمان!»¹.

۱۲۹. استغفار و توبه

رسول الله ﷺ می‌فرماید: «وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً». «به الله سوگند که من روزانه بیش از هفتاد بار از الله طلب آمرزش نموده و به سوی او توبه می‌کنم»².

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ ثُوبُوا إِلَى اللَّهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةً مَرَّةً». «ای مردم، به سوی الله توبه کنید که من روزانه صد بار به سوی او توبه می‌کنم»³.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَنْ قَالَ: «هَر كَس بَغْوِيْد: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيْمَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ، از الله بزرگ که معبود به حق جز او نیست و زنده و پاینده است، آمرزش می‌طلبم و به سوی او توبه می‌کنم،

1 احمد (419/3) حدیث شماره‌ی (15461) با اسناد صحیح، و ابن سنی حدیث شماره‌ی (637)؛ و ارناؤوط در تخریج طحاویه (ص133) اسناد آن را صحیح دانسته است؛ و نگا: مجمع الزوائد (10/127).

2 بخاری به همراه فتح الباری (101/11) حدیث شماره‌ی (6307).

3 مسلم (2076/4) حدیث شماره‌ی (2702).

غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَإِنْ كَانَ فَرَّ مِنَ الرَّحْفِ». «الله متعال او را می بخشد، هر چند از میدان جنگ فرار کرده باشد»¹.

و رسول الله ﷺ می فرماید: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ». «پروردگار در دل [یک سوم] پایانی شب بیش از هر زمان دیگری به بنده اش نزدیک است، پس اگر توانستید در آن مدت از جمله کسانی باشید که الله را یاد می کنند، چنین باشید»².

و رسول الله ﷺ می فرماید: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ». «نزدیک ترین حالت بنده به پروردگارش زمانی است که در سجده می باشد، بنابراین در این وضعیت زیاد دعا کنید»³.

1 ابوداود (85/2) حدیث شماره ی (1517)، ترمذی (569/5) حدیث شماره ی (3577)، حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است (511/1)؛ و البانی آن را صحیح دانسته است؛ نگا: صحیح الترمذی (182/3)، جامع الأصول لأحادیث الرسول ﷺ (390-389/4) به تحقیق ارناؤوط.

2 ترمذی حدیث شماره ی (3579)، نسائی (279/1) حدیث شماره ی (572)، حاکم (309/1)؛ و نگا: صحیح الترمذی (183/3)، جامع الأصول به تحقیق ارناؤوط (144/4).

3 مسلم (350/1) حدیث شماره ی (482).

و رسول الله ﷺ می فرماید: «إِنَّهُ لِيُغَانُ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً». «بهر استی که قلبم دچار غفلت می شود، لذا روزانه صد بار از خداوند آمرزش می خواهم»¹.

130. فضیلت تسبیح و تحمید و تهلیل و تکبیر

پیامبر ﷺ می فرماید: «مَنْ قَالَ: «هر کس بگوید: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ «پاک و منزّه است الله و حمد و ستایش او را می گویم» فِي يَوْمٍ مِائَةً مَرَّةً حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». در روزی صد مرتبه، گناهانش از بین می روند ولو اینکه مانند کف روی دریا باشند»².

و رسول الله ﷺ می فرماید: «مَنْ قَالَ: «هر کس بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ «معبود بر حق جز الله نیست، یکتاست و شریکی ندارد؛ پادشاهی برای اوست و حمد و ستایش برای او؛ و او بر هر کاری تواناست»

1 به روایت مسلم (2075/4) حدیث شماره ی (2702)؛ ابن اثیر می گوید: «لِيُغَانُ عَلَى قَلْبِي» یعنی قلبم پوشانده می شود؛ و مراد از آن سهو و غفلت است؛ چون همواره رسول خدا ﷺ در ذکر و مراقبت بود؛ لذا چون گاهی دچار غفلت از این مهم می شد یا فراموش می کرد، آن را گناهی در حق خود می شمرد، پس به استغفار روی می آورد. نگا: جامع الأصول (386/4).

2 بخاری (168/7) حدیث شماره ی (6405)، مسلم (2071/4) حدیث شماره ی (2691)؛ فضیلت کسی که آن را صد مرتبه در صبحگاه و شامگاه بگوید، در صفحه ی 65 همین کتاب ببینید.

عَشْرَ مَرَارٍ، كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ». ده بار، همانند کسی است که چهار نفر (برده) از فرزندان اسماعیل را آزاد کرده باشد»¹.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ: «دو سخن است که بر زبان سبک است و در میزان سنگین و نزد پروردگار رحمان محبوب: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ». «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ»: «الله متعال پاک و منزّه است و حمد و ستایش او را می‌گویم، الله بزرگ پاک و منزّه است»².

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «لَأَنْ أَقُولَ: «این‌که بگویم: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ،

أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ». نزد من محبوب‌تر از چیزهایی است که خورشید بر آنها طلوع کرده است»³.

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «أَيَعِزُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكْسِبَ كُلَّ يَوْمٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ» «آیا یکی از شما عاجز است که هر روز هزار حسنه به دست آورد؟» پس یکی از هم‌نشینان از ایشان

1 بخاری (67/7) حدیث شماره‌ی (6404)، مسلم (2071/4) حدیث شماره‌ی (2693)؛ و فضیلت کسی که آن را صد بار در روز بگوید، در دعای شماره‌ی (93) صفحه‌ی (66) همین کتاب ببینید.

2 بخاری (168/7) حدیث شماره‌ی (6404)، مسلم (2072/4) حدیث شماره‌ی (2694).

3 مسلم (2072/4) حدیث شماره‌ی (2695).

پرسیدند: چگونه یکی از ما می‌تواند هزار حسنه به دست آورد؟ فرمود: «يُسَبِّحُ مِائَةَ تَسْبِيحَةٍ، فَيُكْتَبُ لَهُ أَلْفُ حَسَنَةٍ أَوْ يَحُطُّ عَنْهُ أَلْفُ خَطِيئَةٍ». «صد تسبیح بگوید که در این صورت هزار نیکی برای او نوشته می‌شود یا هزار گناه از او پاک می‌شود»¹.

«مَنْ قَالَ: «هَر كَس بگويد: سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ» سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ «سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ»: «پاک و منزّه است خداوند بزرگ و حمد و ستایش او را می‌گویم». غُرِسَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ». برای او نخلی در بهشت کاشته می‌شود»².

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟» «ای عبدالله بن قیس، آیا تو را به گنجی از گنج‌های بهشت راهنمایی نکنم؟» پس گفتیم: آری، ای رسول خدا، فرمودند: «قُلْ: «بِكَوْ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». «لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» یعنی: (قدرت و توانی نیست مگر با [یاری] الله)³.

¹ مسلم (2073/4) حدیث شماره‌ی (2698).

² به روایت ترمذی (511/5) حدیث شماره‌ی (3464)، حاکم (501/1) و آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت نموده است؛ و نگا: صحیح الجامع (531/5) و صحیح الترمذی (160/3).

³ بخاری به همراه فتح الباری (213/11) حدیث شماره‌ی (4206)، مسلم (2076/4) حدیث شماره‌ی (2704).

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ: «محبوب‌ترین سخن نزد الله چهار سخن است: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ،

لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». فرقی نمی‌کند با کدام یک شروع کنی».¹

بادیه‌نشینى نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: سخنى را به من یاد بده تا آن را بگویم. فرمود: «قُلْ: «بگو: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ»، يعنى: (معبود به حقى نيست جز الله كه يگانه و بى شريك است، الله بزرگتر است و ستايش بسيار او را مى‌گويم، پاڪ و منزّه است خداوند، پروردگار جهانيان، نيرو و توانى نيست مگر از سوى الله عزيز حكيم)

او گفت: «این‌ها برای پروردگار من است، پس برای من چیست؟» فرمود: «قُلْ: «بگو: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي،

¹ مسلم (1685/3) حديث شماره‌ی (2137).

وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي». «بارالها، مرا ببخش و به من رحم کن و مرا هدایت کن و به من روزی عنایت کن»¹.

وقتی کسی مسلمان می‌شد، رسول خدا ﷺ نماز را به او آموزش می‌داد، سپس به او امر می‌کرد که این کلمات را در دعا بخواند: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي». «بارالها مرا بیامرز و به من رحم بفرما و مرا هدایت نموده و عافیت عنایت کن و به من روزی عطا بفرما»².

«إِنَّ أَفْضَلَ الدُّعَاءِ» «إِنَّ أَفْضَلَ الدُّعَاءِ»: «همانا برترین دعا الْحَمْدُ لِلَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَأَفْضَلُ الذِّكْرِ و بهترین ذکر لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». «لا اله الا الله است»³.

«الْبَاقِيَّاتُ الصَّالِحَاتُ»: «باقیات صالحات این‌ها هستند: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». «الله پاک و منزّه است، و حمد و ستایش برای الله است، و معبود بر حقّی جز الله نیست، و الله بزرگتر از همه

1 مسلم (4/ 2072) حدیث شماره‌ی (2696) و ابوداود (1/ 220) در حدیث شماره‌ی (832) افزوده است؛ و چون بادیّه نشین بازگشت، رسول خدا ﷺ فرمود: «دستش را از خیر و خوبی پر نمود».

2 مسلم (4/ 2073) حدیث شماره‌ی (3697)؛ و همچنین در روایت دیگری از مسلم آمده است: «این کلمات، دنیا و آخرت را برای تو جمع می‌کند».

3 ترمذی (5/ 462) حدیث شماره‌ی (3383)، ابن ماجه (2/ 1249) حدیث شماره‌ی (3800)، حاکم (1/ 503) و آن را صحیح دانسته و ذهبی با وی موافقت کرده است؛ و نگا: صحیح الجامع (1/ 362).

چیز است، و هیچ بازدارنده‌ای (از گناه) و هیچ نیرویی (برای اطاعت) جز به خواست و توفیقِ الله وجود ندارد»¹.

۱۳۱. رسول خدا ﷺ چگونه تسبیح می‌گفتند؟

از عبدالله بن عمرو - رضی الله عنهما - روایت است که گفت: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَعْقِدُ التَّسْبِيحَ» وفي زیادة: «بِمِيزَةٍ». «رسول خدا ﷺ را دیدم که تسبیحات را با دست راستش می‌شمرد»².

۱۳۲ - از انواع خیر و خوبی و آداب جامع

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ - أَوْ أَمْسَيْتُمْ - فَكُفُّوا صَبْيَانَكُمْ، فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ، فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ، وَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ؛ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا مُغْلَقًا، وَأَوْكُوا قَرَبَكُمْ، وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَخَمِّرُوا أُنْيَتَكُمْ، وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلَوْ أَنَّ تَعَرَّضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفَنُوا مَصَابِيحَكُمْ». «هنگامی که تاریکی شب سایه افکند - یا شب فرارسید - کودکان‌تان را از بیرون رفتن بازدارید زیرا در این هنگام

1 احمد حدیث شماره‌ی (513) به ترتیب احمد شاکر؛ و نگا: مجمع الزوائد (297/1)؛ و ابن حجر در «بلوغ المرام» آن را از روایت ابوسعید به نسائی [در الکبری] نسبت می‌دهد به شماره‌ی (10617) و می‌گوید: ابن حبان آن را صحیح دانسته است (حدیث شماره‌ی 840) و حاکم (541/1).

2 به روایت ابوداود (81/2) حدیث شماره‌ی (1502)، ترمذی (521/5) حدیث شماره‌ی (3486)؛ و نگا: صحیح الجامع (271/4) به شماره‌ی (4865) و آلبانی در «صحیح سنن ابی داود» (411/1) آن را صحیح دانسته است.

شیاطین پخش می‌شوند؛ پس چون ساعتی از شب گذشت، آزادشان بگذارید؛ و درها را ببندید و نام الله را یاد کنید که شیطان در بسته را باز نمی‌کند؛ و دهانه‌ی مشک‌های‌تان را ببندید و نام الله را یاد کنید؛ و روی ظرف‌های‌تان درپوش بگذارید و نام الله را یاد کنید ولو اینکه بخشی از آنها را بپوشاند؛ و چراغ‌های‌تان را خاموش کنید»¹.

درود و سلام و برکت الله متعال بر پیامبرمان محمد و بر همه‌ی آل و اصحابشان.

¹ بخاری به همراه فتح الباری (88 / 10) حدیث شماره‌ی (5623)، مسلم (1595 / 3) حدیث شماره‌ی (2012).

فهرست

پناهگاه مسلمان در پرتو اذکار قرآن و سنت	2
پناهگاه مسلمان در پرتو اذکار قرآن و سنت	2
مقدمه	2
فضیلت ذکر	3
اذکار هنگام بیدار شدن از خواب - ۱	9
دعای پوشیدن لباس ۲	13
دعای پوشیدن لباس جدید ۳	13
دعا برای کسی که لباس جدید پوشیده است ۴	14
دعای هنگام درآوردن لباس ۵	14
دعای هنگام وارد شدن به بیت الخلاء (دستشویی یا توالت یا مستراح) ۶	15
دعای خارج شدن از بیت الخلاء - ۷	15
ذکر پیش از وضو - ۸	15
ذکر بعد از اتمام وضو - ۹	16
ذکر هنگام خارج شدن از منزل ۱۰	16
ذکر هنگام وارد شدن به منزل ۱۱	17
دعای رفتن به مسجد - ۱۲	17
دعای ورود به مسجد ۱۳	19
دعای خارج شدن از مسجد ۱۴	20
اذکار اذان 15	21
دعای استفتاح (آغاز نماز) - ۱۶	22
دعای رکوع ۱۷	27
دعای بلند شدن از رکوع ۱۸	29

29	دعای سجده ۱۹.....
31	دعای نشستن میان دو سجده ۲۰.....
32	دعای سجده‌ی تلاوت 21.....
33	تشهد ۲۲.....
33	درود فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه وسلم بعد از تشهد - ۲۳.....
34	دعای بعد از تشهد آخر، قبل از سلام ۲۴.....
39	اذکار بعد از سلام نماز ۲۵.....
44	دعای نماز استخاره ۲۶.....
46	اذکار صبح و شام 27.....
61	اذکار خواب ۲۸.....
69	دعای هنگام پهلوی به پهلوی کردن (غلت زدن (شبهانه ۲۹.....
۳۰	دعای وحشت‌زده شدن در خواب و کسی که دچار ترس و وحشت ۳۰.....
69	شده است.....
70	کاری که باید بعد از دیدن خواب و رویا انجام داد 31.....
70	دعای قنوت وتر ۳۲.....
72	ذکر پس از سلام در نماز وتر 33.....
73	دعای هنگام نگرانی و غم ۳۴.....
74	دعای هنگام غم و اندوه ۳۵.....
76	دعای هنگام روبرو شدن با دشمن و صاحب نفوذ و قدرت ۳۶.....
76	دعای کسی که از ظلم و ستم حاکم می‌ترسد ۳۷.....
78	دعا علیه دشمن ۳۸.....
78	دعای کسی که از گروهی می‌ترسد ۳۹.....
78	دعای کسی که دچار وسوسه در ایمان می‌شود ۴۰.....
79	دعای ادای قرض و بدهی ۴۱.....
80	دعای وسوسه در نماز و قرائت ۴۲.....

- دعای کسی که کاری بر او سخت و دشوار شده است. ۴۳..... 80
- آنچه کسی می‌گوید و انجام می‌دهد که گناهی مرتکب شده است. ۴۴
- 81
- دعای طرد شیطان و وسوسه‌های او. ۴۵..... 81
- دعای هنگام روی دادن آنچه نمی‌پسندد و ناگوار می‌داند یا زمانی. ۴۶
- که در کارش شکست خورده و مغلوب می‌شود..... 83
- تبریک گفتن به کسی که صاحب فرزند شده و پاسخ آن. ۴۷..... 83
- دعایی که فرزندان به وسیله‌ی آن در پناه خداوند قرار داده می‌شوند. ۴۸
- 84
- دعا برای بیمار به هنگام عیادتش. ۴۹..... 84
- فضیلت عیادت بیمار. ۵۰..... 85
- دعای بیماری که از زنده ماندن و حیات خود ناامید شود. ۵۱..... 86
- تلقین کسی که در حال احتضار است. ۵۲..... 87
- دعای کسی که به مصیبتی گرفتار شده است. ۵۳..... 87
- دعای هنگام بستن چشمان میت - ۵۴..... 87
- دعا برای میت در نمازی که بر او خوانده می‌شود - ۵۵..... 88
- دعا برای کودک در نماز جنازه‌ای که برای او خوانده می‌شود - ۵۶..... 90
- دعای تسلیت گفتن. ۵۷..... 91
- دعای هنگام قرار دادن میت در قبر. ۵۸..... 92
- دعای بعد از دفن میت - ۵۹..... 92
- دعای زیارت قبور. ۶۰..... 93
- دعای هنگام وزیدن باد. ۶۱..... 93
- دعای هنگام رعد. ۶۲..... 94
- از دعا‌های طلب باران (استسقاء). ۶۳..... 94
- دعای هنگام دیدن باران. ۶۴..... 95

- ذکر بعد از بارش باران ۶۵..... 95
- از دعا‌های قطع شدن باران زیادی که به خانه‌ها آسیب می‌زند ۶۶..... 96
- دعای دیدن هلال (ماه نو) ۶۷..... 96
- دعای هنگام افطار کردن روزمدار - ۶۸..... 97
- دعای قبل از غذا خوردن ۶۹..... 97
- دعای پایان غذا ۷۰..... 98
- دعای مهمان برای میزبان ۷۱..... 99
- در خواست غیر مستقیم از میزبان برای آب و غذا به واسطه دعا ۷۲..... 99
- دعا به هنگام افطار کردن نزد خانواده‌ای - ۷۳..... 100
- دعای روزمدار وقتی غذا حاضر شود و نخواهد روزهاش را بشکند ۷۴..... 100
- چون کسی روزمدار را دشنام داد و بد و بیراه گفت، روزمدار - ۷۵..... 101
- می‌گوید..... 101
- دعای هنگام دیدن میوه‌ی نوبر ۷۶..... 101
- دعای کسی که عطسه می‌زند ۷۷..... 101
- :آنچه به کافری گفته می‌شود که عطسه زده و الحمدلله گفته است - ۷۸..... 102
- دعا برای کسی که ازدواج کرده است ۷۹..... 102
- دعای کسی که ازدواج نموده و چارپا (یا وسیله‌ای (می‌خرد ۸۰..... 103
- دعای قبل از همبستری با همسر ۸۱..... 103
- دعای هنگام خشم و غضب ۸۲..... 104
- دعای کسی که فردی مبتلا به مصیبت می‌بیند ۸۳..... 104
- دعایی که در مجلس خوانده می‌شود ۸۴..... 104
- کفاره مجلس - ۸۵..... 105
- دعا برای کسی که به شما می‌گوید: خداوند شما را بیمارزد ۸۶..... 105

106.....	87. دعا برای کسی که در حق شما نیکی می‌کند.
106.....	88. آنچه سبب مصون ماندن از فتنه‌ی دجال می‌شود.
106.....	89. دعا برای کسی که می‌گوید: شما را به خاطر الله دوست دارم.
107.....	90. دعا برای کسی که مالش را به شما پیشنهاد کند.
107.....	91. دعا هنگام پرداخت بدهی برای کسی که به شما قرض داده است.
107.....	92. دعای ترس از شرک.
107.....	93. دعا برای کسی که به شما می‌گوید: خداوند به شما برکت عنایت کند.
108.....	94. دعای پرهیز از شگون بد زدن.
108.....	95. دعای سوار شدن بر مرکب.
109.....	96. دعای سفر.
110.....	97. دعای وارد شدن به روستا یا شهر.
111.....	98. دعای وارد شدن به بازار.
112.....	99. دعای وقتی که مرکب دچار مشکل می‌شود.
112.....	100. دعای مسافر برای مقیم.
112.....	101. دعای مقیم برای مسافر.
113.....	102. تکبیر و تسبیح گفتن در حین سفر.
113.....	103. دعای مسافر در هنگام سحر.
114.....	104. دعای کسی که در سفر یا غیر سفر، در جایی توقف می‌کند.
114.....	105. ذکر بازگشت از سفر.
115.....	106. ذکر هنگام شنیدن خبر خوشایند یا ناخوشایند.
115.....	107. فضیلت درود فرستادن بر پیامبر ﷺ.
117.....	108. ترویج سلام.

- چگونگی پاسخ دادن به سلام کافر ، وقتی سلام می‌کند - ۱۰۹..... 118
- دعای هنگام شنیدن بانگ خروس و عرعر الاغ. ۱۱۰..... 118
- دعای هنگام شنیدن پارس شبانه‌ی سگ. ۱۱۱..... 119
- دعا برای کسی که به او دشنام داده‌اید. ۱۱۲..... 119
- آنچه یک مسلمان به هنگام مدح مسلمان می‌گوید. 113..... 120
- آنچه مسلمان به هنگام تزکیه (مدح) شدن می‌گوید. 114..... 120
- چگونگی لبیک گفتن مُحرم در حج یا عمره. ۱۱۵..... 121
- تکبیر گفتن به هنگام رسیدن به حجرالاسود. 116..... 121
- دعا بین رکن یمانی و حجرالاسود. ۱۱۷..... 121
- دعای ایستادن بر صفا و مروه. ۱۱۸..... 122
- دعای روز عرفه. ۱۱۹..... 123
- ذکر در مشعر الحرام - ۱۲۰..... 124
- تکبیر گفتن به هنگام رمی جمرات با هر سنگ‌ریزه‌ای که پرتاب. ۱۲۱..... 124
- می‌شود..... 124
- دعای هنگام تعجب و امور مسرت‌بخش. ۱۲۲..... 124
- کاری که هنگام دریافت خبری مسرت‌بخش انجام می‌شود. ۱۲۳..... 125
- کاری که هنگام احساس درد در بدن انجام می‌شود و چیزی که. ۱۲۴..... 125
- گفته می‌شود..... 125
- دعای کسی که می‌ترسد کسی یا چیزی را دچار چشم زخم کند. ۱۲۵..... 126
- 126
- :آنچه هنگام ترس گفته می‌شود. ۱۲۶..... 126
- :آنچه هنگام ذبح یا نحر گفته می‌شود. ۱۲۷..... 127
- :آنچه در رد مکر و نیرنگ شیاطین سرکش گفته می‌شود. ۱۲۸..... 127
- استغفار و توبه. ۱۲۹..... 128
- فضیلت تسبیح و تحمید و تهلیل و تکبیر. 130..... 130

۱۳۱. چگونه تسبیح می‌گفتند؟ 135
۱۳۲. از انواع خیر و خوبی و آداب جامع - 135